

Marianne Garvik | Veronika Paulsen

AKTIVITETER OG EN MENINGSFULL FRITID

Evaluering av Redd Barnas frivillige arbeid
med barn på asylmottak

Postadresse: NTNU Dragvoll, 7491 Trondheim
Besøksadresse: Dragvoll Allé 38 B
Telefon: 73 59 63 00
Telefaks: 73 59 62 24

E-post: kontakt@samfunn.ntnu.no
Web.: www.samforsk.no

Foretaksnr. NO 986 243 836

NTNU Samfunnsforskning
Mangfold og inkludering
Juni 2018

ISBN 978-82-7570-550-9 (web)
ISBN 978-82-7570-549-3 (trykk)

Grafisk utforming og produksjon: NTNU Grafisk senter

FORORD

Denne rapporten presenterer funn fra evalueringen av Redd Barnas frivillige arbeid med barn på asylmottak. Rapporten er en del av et større prosjekt hvor vi har evaluert Redd Barnas frivillige arbeid med barn i sårbare situasjoner, herunder barn på asylmottak og barn på krisesenter. Hovedmålsettingen med prosjektet i sin helhet har vært å dokumentere hvilken betydning frivillighet har for barn i sårbare situasjoner i asylmottak og krisesenter, og komme med anbefalinger til hvordan Redd Barna best kan tilrettelegge det frivillige arbeidet med barn i sårbare situasjoner. Evalueringen er gjennomført på oppdrag fra Redd Barna, som har finansiert evalueringen med egne midler.

Målet med denne evalueringen er å vurdere hvorvidt og på hvilken måte Redd Barnas aktiviteter på mottak bidrar til en bedre hverdag for barn på mottak. Fokuset i forskningsprosjektet har i første rekke vært på barna; hvilken betydning aktivitetene har for barna og på hvilken måte aktivitetene bidrar til mestring, normalisering, økt livskvalitet og deltakelse.

For å belyse dette har vi innhentet informasjon fra både barn, foreldre, frivillige, barnefaglige ansvarlige og ansatte i Redd Barna. Dette har blitt gjort gjennom kvalitative intervjuer, deltakende observasjon og uformelle samtaler og dokumentstudier.

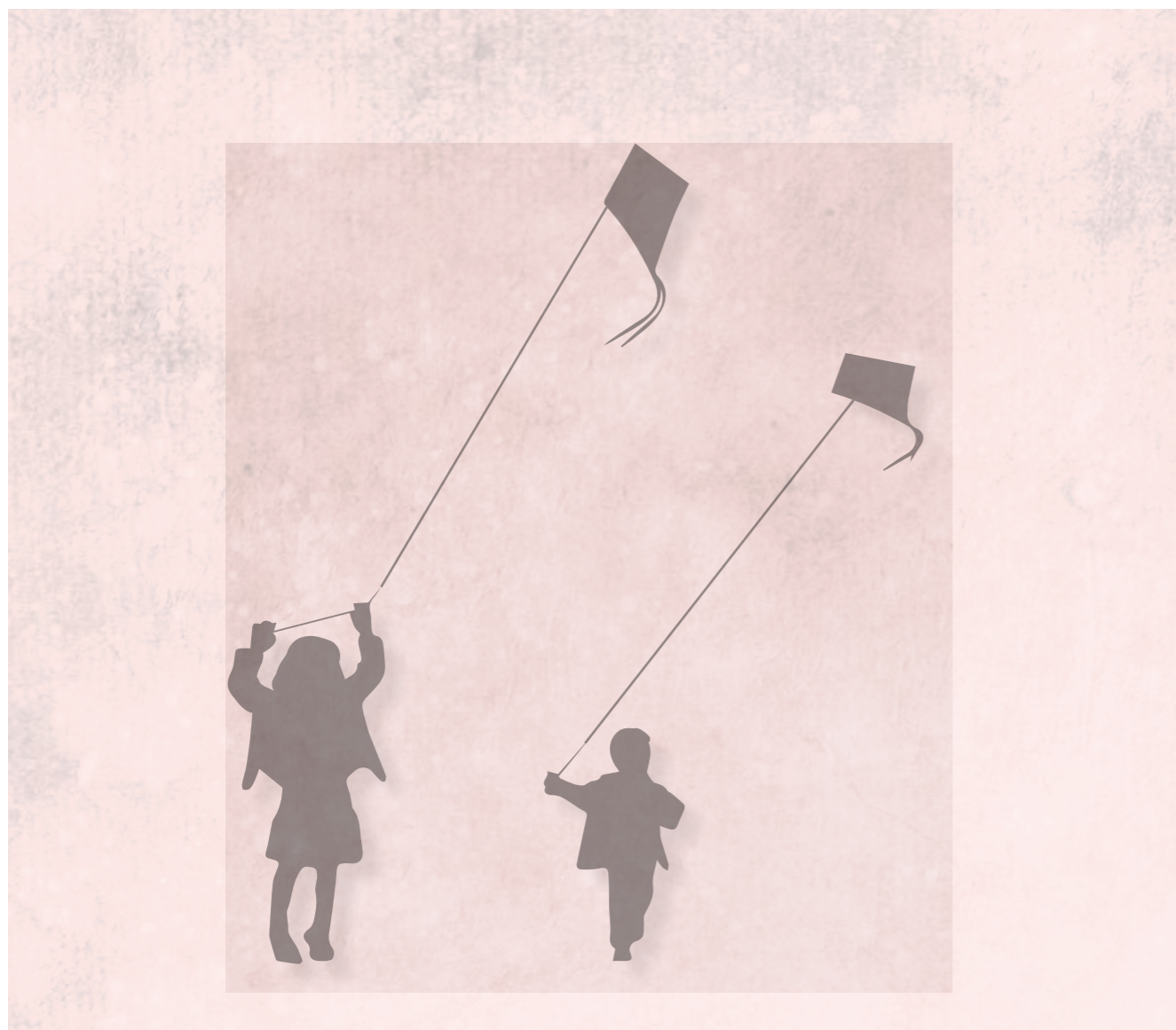
Vi vil takke alle som har bidratt til gjennomføring av dette prosjektet; Ingvild Eidshaug, Rannveig Åsheim og Kristin Sævig i Redd Barna for gode innspill underveis i prosjektet, ansatte på krisesenter og mottak som har rekruttert informanter og stilt opp på intervju og frivillige som har stilt opp på intervju. En spesielt stor takk til foreldrene og barn som har stilt opp på intervju og som har sagt ja til at vi kan være tilstede på aktiviteter.

Trondheim, juni 2018

Veronika Paulsen
Prosjektleder

INNHold

Forord	3
Innhold	5
Innledning - om studien	7
Om studien	8
Metode og utvalg	9
Struktur og oppbygning	11
Barna på mottak	13
Målsetning, innhold og organisering	17
Aktiviteter og en meningsfull fritid	17
Samarbeid med Redd Barna og mellom de frivillige	19
Samarbeid mellom de frivillige og mottaket	23
Erfaringer fra aktivitetene	27
Forskjellige målgrupper	27
Ulike mottakstyper	29
Midlertidighet	31
Sikkerhet og trygghet	33
Økonomi og ressurser	34
Betydningen av aktivitet og frivillig arbeid	37
Barna og familiene	37
De frivillige	41
Redd Barna	42
Oppsummering og anbefalinger	45
Referanser	49

INNLEDNING - OM STUDIEN

I Norge bor barn og familier på asylmottak mens de venter på svar på sin asylsøknad. Asylmottak er ikke ment for langvarige opphold. Det er bred enighet fra myndighetenes side, i forskningen og blant frivillige organisasjoner om at asylmottak ikke er et egnet sted for barn å vokse opp. Likevel tilbringer barn viktige måneder, og i en del tilfeller år, av barndommen sin der. Barn som bor i asylmottak er i en særlig utsatt situasjon preget av venting, forvirring og usikkerhet. Mottakstilværelsen begrenser også barnas handlingsrom både fysisk, psykisk og økonomisk. Barn og unge på mottak er ofte preget av det de har vært gjennom før de kom til Norge og lever tett på egne og andres bekymringer. Mening og opplevelse av mestring for å håndtere en utfordrende hverdag er derfor av ekstra stor betydning for barn som søker asyl.

Aktiviteter og en meningsfull fritid er viktig for å normalisere en ellers usikker og utfordrende ventetid. Aktiviteter er helsefremmende og sosiale ferdigheter utvikles i relasjon til andre barn og voksne. Tidligere forskning viser at det å bygge sosiale nettverk, bli kjent med kulturelle koder og lære språket er en avgjørende styrke for innvandrere i en ny landkontekst (Berg, mfl. 2005; Valenta, 2008; Lidén mfl. 2013; Berg og Tronstad, 2015; Garvik og Valenta, 2018). Dette er viktig i et videre integreringsperspektiv, men har også stor betydning for barn og voksne som eventuelt skal tilbake til sine opprinnelsesland, eller som må finne alternative løsninger for sin fremtid.

Redd Barna er en frivillig, landsdekkende og medlemsstyrt organisasjon som er partipolitisk og religiøst nøytral. Det er en rettighetsorganisasjon som kjemper for barns rettigheter og for at alle barn skal leve et verdig liv. Redd Barnas verdier bygger på FNs barnekonvensjon og menneskerettighetserklæringen (Redd Barna, 2017). Det frivillige arbeidet bygger også på barnekonvensjonens art. 31 om retten til lek og fritid, art. 2 om retten til ikke å bli diskriminert, og art. 6 om retten til optimal utvikling.

«Barnet har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv».

Barnekonvensjonens artikkel 31.

Redd Barna har i mange år vært en aktiv bidragsyter for å legge til rette for aktiviteter for barn som bor på mottak, for at de skal få oppfylt sin rett til lek og fritid på lik linje og har definert følgende målsetning for aktivitetene på mottak:

Målet med aktivitetene er å skape en bedre og mer aktiv hverdag for barn i en utsatt og sårbar situasjon, og samtidig bidra til oppfyllelse av deres rett til en aktiv fritid. Det gjør vi ved å gi barna gode opplevelser gjennom positive og meningsfulle aktiviteter, og ved å gjøre barna kjent med sitt nye nærmiljø (fra håndboken for frivillige). Barna skal få oppleve en trygg aktivitetsarena hvor de kan trives, lære seg nye ferdigheter og

oppleve mestring i mange ulike aktiviteter, og ta del i og kjenne til de aktivitetene som finnes i nærmiljøet og som de lokale barna deltar på (Redd Barnas prosjektbeskrivelse).

Frivillige i Redd Barna organiserer aktiviteter og arrangementer i hele landet, med mål om å skape en bedre og mer aktiv hverdag både for barn som bor på asylmottak, barn som har fått oppholdstillatelse og nylig er bosatt i kommuner og barn som bor på krisesenter. Denne rapporten oppsummerer funn fra evalueringen av det frivillige arbeidet som Redd Barna gjør på asylmottak. Et særlig fokus er rettet mot hvilken verdi og betydning Redd Barnas aktivitetstilbud har for barn på mottak. Vi vil også komme med avsluttende refleksjoner og anbefalinger om hvordan Redd Barna best kan tilrettelegge sitt programarbeid med barn på mottak.

OM STUDIEN

Denne rapporten er en av to delrapporter som evaluerer Redd Barnas aktivitetstilbud til barn på mottak og krisesenter. Hovedmålsettingen med dette prosjektet har vært å:

- Dokumentere hvilken betydning frivillighet har for barn i sårbare situasjoner i asylmottak og krisesenter, og
- Komme med anbefalinger for hvordan Redd Barna best kan tilrettelegge det frivillige arbeidet med barn i mottak og krisesenter.

Denne delrapporten vil handle om tilbud om aktivitet som gis til barn og ungdom i ulike mottakstyper, mens den andre rapporten (Paulsen, Berg og Garvik, 2018) omhandler Redd Barnas frivillige arbeid ved krisesenter.

Redd Barna beskriver at barn på mottak og krisesenter befinner seg i særlig sårbare situasjoner, og målet er at det frivillige arbeidet kan bidra til å normalisere en vanskelig hverdag. For å sikre at de oppnår dette har de ønsket en ekstern evaluering av arbeidet for å studere hvordan de best kan tilrettelegge aktiviteter slik at de treffer målgruppens behov og ønsker. Målet med denne evalueringen er derfor å vurdere hvorvidt og på hvilken måte Redd Barnas aktiviteter på asylmottak bidrar til en bedre hverdag for barn på mottak. Fokuset i forskningsprosjektet har i første rekke vært på barna. Hovedmålet har derfor vært å studere hvilken betydning aktivitetene har for barna og i hvilken grad aktivitetene bidrar til å oppnå målsettingene om mestring, normalisering, en aktiv fritid og deltakelse.

For å belyse dette har vi studert ulike sider av det frivillige arbeidet som gjøres på mottakene, både organisering, gjennomføring, verdien av aktivitetene for barna og forbedringspotensial. Evalueringen har tatt utgangspunkt i følgende spørsmål:

- Hvordan opplever barn og familier aktivitetene?
- Hvilken verdi har aktivitetene for barna?
- Hvilken verdi har aktivitetene for foreldrene?
- Hvordan opplever de frivillige arbeidet med barn i sårbare situasjoner?

- Er det noen grupper barn som faller utenfor og/eller som ikke blir inkludert i aktivitetene på mottak?
- Hvordan kan aktivitetene bedre tilrettelegges for å inkludere alle barn og unge?
- Kan aktivitetene tilrettelegges på en annen måte for å oppnå økt effekt?

Vi har også hatt fokus på «gode praksiser» og har ønsket å få fram eksempler som kan belyse forskjellige måter å jobbe på og eksempler som kan være en inspirasjon for andre. Vi har altså både sett på selve gjennomføringen av aktivitetene og på betydningen aktivitetene har for barn i ulike aldersgrupper på ulike mottak.

METODE OG UTVALG

Som beskrevet har hovedmålet i dette prosjektet vært å få frem betydningen av aktivitetene for de barna som deltar på aktiviteter. For å belyse problemstillingene i prosjektet har vi innhentet informasjon fra både barn, foreldre, frivillige, barnefaglige ansvarlige og ansatte i Redd Barna. På denne måten har vi prøvd å belyse det frivillige arbeidet så bredt som mulig innenfor rammen for prosjektet.

Vi har innhentet data fra ett transittmottak, ett ordinært mottak og ett mottak for enslige mindreårige. De ulike mottakstypene representerer ulike rammebetingelser for det frivillige arbeidet og for aktivitetene som tilbys.

Transittmottak

Et transittmottak er en mottakstype der intensjonen er at asylsøkerne oppholder seg der i svært kort tid for å gjennomføre grunnleggende helsesjekk, få informasjon og gjennomføre et første intervju med politiet. Dette skal, ideelt sett, være gjennomført i løpet av dager eller få uker. Dersom transittmottaket fungerer som det er ment vil altså beboerne i løpet av relativt kort tid være videresendt til andre mottak i påvente av behandling av deres asylsak. Transittmottaket vi besøkte var imidlertid ennå preget av situasjonen som oppsto da et relativt stort antall asylsøkere kom til Norge i 2015. Toppen i antall asylsøkere utfordret asylsystemet, og flere ad hoc løsninger ble tatt i bruk for å håndtere den uvanlige situasjonen.

Ordinære mottak

De ordinære mottakene vi har besøkt har vært både sentraliserte og desentraliserte. I sentraliserte mottak bor beboerne på et felles område der også administrasjonen ved mottaket holder til. Det finnes gjerne felles lokaler til møter og fritidsaktiviteter. Desentraliserte mottak har boenheter for asylsøkere spredt i ordinære boligområder i lokalsamfunnet og er ikke samlokalisert med mottakets administrasjon eller eventuelle fellesarealer. Noen mottak er en blanding av å være sentralisert og desentralisert, der en del av beboergruppa (gjernede barnefamilier) bor i ordinære leiligheter mens resterende beboergruppe bor på et felles mottaksområde.

Mottak for enslige mindreårige

Mottak for enslige mindreårige har særlige retningslinjer knyttet til at dette er en særlig utsatt gruppe. Det er UDI som har ansvaret for de eldste barna i denne gruppen (15-18 år), mens BUF-etat har omsorgsansvaret for barna under 15 år. Vi har besøkt ett mottak med enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år. Beboerne var på ulike stadier i asylprosessen og med ulik juridisk status og vedtakstyper. Seks av ungdommene ventet på første svar på sin asylsøknad, fire ungdommer hadde fått innvilget opphold og ventet på bosetting, mens resten (18) hadde fått avslag med midlertidig opphold frem til de fyller 18 år.

Kvalitative intervjuer

De kvalitative intervjuene er gjennomført som en kombinasjon av gruppeintervjuer og individuelle intervjuer. I intervjuene med de frivillige har vi fokusert på deres motivasjon for å bli frivillige, rekruttering, opplæring og oppfølging, hvordan de organiserer og gjennomfører aktivitetene, samarbeid med mottaket og de andre frivillige samt hvilken betydning de opplever at aktivitetene har for barn og foreldre. I intervju med barnefaglige ansvarlige har vi fokusert betydningen av aktiviteten for barn og foreldre, og samarbeidet med Redd Barna og de frivillige. Vi har også fokusert på om det er noen barn og unge som faller utenfor og ikke deltar i aktiviteter, i tillegg til hvorvidt aktivitetene kunne vært gjennomført uten frivillige. I samtale med foreldrene har fokuset vært på hva de synes om aktivitetene, om det har vært noen utfordringer og hvilke verdi aktiviteten har/har hatt for barna og de selv. Vi har snakket med 20 frivillige, 3 barnefaglige ansvarlige, 5 foreldre og 8 barn som deltok på aktivitetene og

to ansatte i Redd Barna. De fem foreldre og åtte barna hadde vi litt lengre samtaler med under aktivitetene, men snakket naturlig nok mer eller mindre med de fleste deltakerne som var med.

Andre datakilder

I tillegg har vi relevante dokumenter og informasjonsmateriell som brukes i rekruttering av frivillige. Vi har også studert anonymiserte aktivitetsrapporter fra 14 grupper frivillige som har gjennomført en rekke aktiviteter i løpet av 2017. Aktivitetsrapportene gir oss innsikt i antall frivillige i gruppa, antall barn som deltar pr aktivitet, antall gjennomførte aktiviteter og hva de har gjort på aktivitetene. Gruppelederne som leverer aktivitetsrapport har også beskrevet hva de har vært fornøyd med, utfordringer de har møtt og samarbeidet med barna, foreldrene, de andre frivillige, mottaket og Redd Barna. De har også beskrevet tilbakemeldinger fra de involverte, situasjonen for barna på mottak og en ønskeliste hvor de kan si noe om hva de vil lære mer om, sine ønsker for videre arbeid (utvikling og rekruttering) og sin «drømmeaktivitet». I tillegg har 22 av de frivillige har fylt ut et kartleggings skjema om opplevd verdi av de frivillige aktivitetene, i tillegg til utfordringer og muligheter i det frivillige arbeid.

Deltakende observasjon og uformelle samtaler

Vi har også deltatt på tre aktiviteter i regi av Redd Barna hvor vi har gjort deltakende observasjon. Gjennom dette har vi fått mulighet til å observere hvilke aktiviteter som gjennomføres, hvordan barna og de frivillige samhandler, på hvilken måte barna viser interesse og/

eller ikke og hvorvidt og på hvilken måte de frivillige justerer aktivitetene i tråd med barnas engasjement og ønsker. Ved å delta på aktivitetene fikk vi også mulighet til å snakke med barna og de frivillige som var på aktivitetene, i tillegg til at vi hadde uformelle samtaler med foreldre.

Etiske vurderinger

Som beskrevet er foreldre og barn som bor på mottak i en svært sårbar situasjon, og det er derfor viktig å gjøre etiske vurderinger som sikrer at prosjektet blir gjennomført på en forsvarlig måte. Dette har blant annet blitt gjort gjennom å innhente politiattest for alle forskerne i prosjektet og å sikre at de som observerer og intervjuer har erfaring med å møte barn og voksne i sårbare situasjoner. Underveis i arbeidet med rapporten vurderte vi muligheten for å gjennomføre individuelle kvalitative intervjuer med barn som bor på mottak. Vi valgte imidlertid å ikke gjøre dette fordi disse barna er i særlig utsatte og har mange nye voksne i livet sitt på relativt kort tid. Vi fant det derfor mer hensiktsmessig å være med på aktiviteter, gjøre deltakende observasjon og snakke med dem i en naturlig setting. Observasjonene som ble gjort fokuserte på gjennomføring av aktiviteten og hvordan de frivillige la til rette, ikke på barnas atferd og reaksjoner. Vi var også bevisst på å kun stille spørsmål som handlet om aktiviteten.

STRUKTUR OG OPPBYGNING

Denne rapporten er inndelt i seks kapitler der kapittel en gir introduksjon til studiens formål, metode og hvilke data evalueringen bygger på. Kapittel to gir en beskrivelse av hvem barna på mottak er, belyser relevante utviklingstrender og kontekstualiserer rammene som omgir det frivillige arbeidet som Redd Barna gjør på mottak. I kapittel tre presenteres målsetning, innhold og organisering av Redd Barnas aktiviteter. Vi ser også nærmere på hvordan samarbeidet mellom Redd Barna og de frivillige, innad i de frivillige gruppene samt mellom de frivillige og mottakene fungerer. Kapittel fire løfter frem erfaringer fra aktiviteter og arrangementer som er gjennomført. Erfaringene relateres til de kontekstuelle rammene som omgir aktivitetsarbeidet som ulike målgrupper, forskjellige mottakstyper, midlertidighet, sikkerhet og trygghet samt ressurser og økonomi. Organisering, tidsaspekt og beboersammensetning setter forskjellige rammebetingelser for det frivillige arbeidet. Det er derfor viktig å identifisere disse forskjellene for å kunne analysere de ulike erfaringene fra det frivillige arbeidet og aktivitetstilbudene. Kapittel fem går dypere inn i betydningen det frivillige arbeidet og aktivitetene har for de involverte partene. Perspektiver fra frivillige, barn og unge som deltar på aktivitetene samt deres foreldre står sentralt. I kapittel seks oppsummeres våre funn og kunnskap om det frivillige arbeidet til Redd Barna, og betydningen ulike aktivitetstilbud kan ha for barn og unge i asylsøkerfasen. Avslutningsvis går vi inn på punkter det er viktig å være oppmerksom på og anbefalinger for det videre arbeidet.

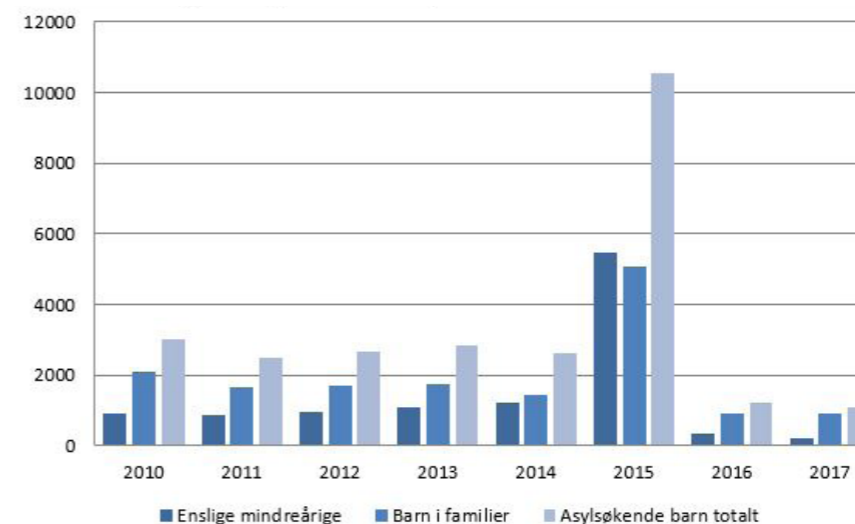

BARNA PÅ MOTTAK

Redd Barnas fritidstilbud er rettet mot alle barn som bor på asylmottak. Barn kommer til Norge som asylsøkere på ulike måter. En del kommer sammen med sine foreldre, eller andre ledsagere som har ansvar for dem, mens andre kommer alene. Denne undersøkelsen favner dermed om ulike kategorier av barn og unge i mottak. Et skille går mellom barn i familier som bor på ordinære mottak og enslige mindreårige som bor på egne mottak, eller avdelinger, særlig tilpasset denne målgruppen. Andre skillelinjer handler om kjønn, alder og landbakgrunn. Blant barn i familier er den største andelen småbarn (under seks år) mens andelen gutter og jenter fordeler seg relativt jevnt.

Blant enslige mindreårige asylsøkere er det en stor overvekt av gutter i tenårene mellom 15 og 18 år, selv om andelen jenter som kommer til Norge alene har hatt en viss økning de senere år. Av barn i familier er det asylsøkere fra Syria og Eritrea som utgjør de største landgruppene. Blant de enslige mindreårige har Afghanistan lenge vært det dominerende opprinnelseslandet. Fra 2016 har imidlertid antallet enslige mindreårige asylsøkere fra Afghanistan blitt kraftig redusert, blant annet som følge av innstramminger i asyllovgivningen for denne gruppen (Garvik og Valenta, 2018).

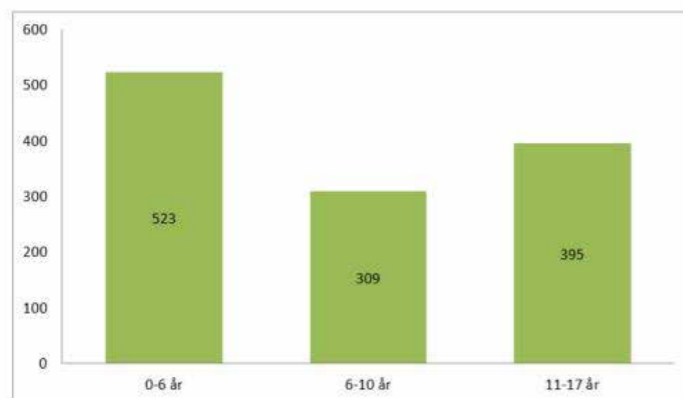
Figur 1: Ulike kategorier asylsøkende barn fra 2010-2017

Kilde: UDI statistikk, 2018

En gjennomgang av UDIs tall på asylfeltet i perioden 2010 og frem til utgangen av 2017 viser variasjoner i ankomster og antall barn som søker asyl i Norge. 2015 peker seg ut med særlig mange asylsøkende barn, noe som igjen reflekterer den generelle økningen av antall asylsøkere som kom til Norge dette året. I 2015 søkte 10 535 barn om asyl i Norge, og dette er det høyeste antallet noensinne. Antallet barn som søker asyl i Norge har imidlertid gått kraftig ned etter 2015. Nedgangen skyldes først og fremst at det kommer færre enslige mindreårige asylsøkere. I 2015 søkte 5 480 enslige mindreårige asyl i Norge, mens antallet i 2017 var redusert til 191, som er det laveste nivået siden 1996. De fleste barna har fra 2016 kommet sammen med foreldrene sine, eller andre familiemedlemmer. Nesten halvparten av barna som søkte asyl i Norge i 2017 var under 6 år. Dette er en vesentlig større andel sammenlignet med tidligere år da den lå på 28 prosent i 2015 og 22 prosent i 2014. Figuren under viser aldersfordelingen til de barn som bor i mottak i april 2018.

Figur 2: Barn som bor i norske mottak per 01.04.2018 fordelt etter alder

mottak, mens de andre aldersgruppene er mer jevnt fordelt. Vi finner også variasjoner over tid knyttet til hvilke land asylsøkerne kommer fra, og hvilke landgrupper som peker seg særlig ut i statistikken. Dette har sammenheng med den internasjonale konteksten, asylpolitikk og konfliktsituasjonen i de landene asylsøkerne flykter fra. I 2015 kom det flest asylsøkende barn fra Afghanistan, mens det i 2016 og 2017 kom flest barn fra Syria etterfulgt av asylsøkende barn fra Eritrea. I 2016 var 80 prosent av barna som kom sammen med foreldrene sine fra Syria under 6 år.

Antallet og hvem som kommer som asylsøkere til Norge kan altså variere relativt mye. Dette har også betydning for hvilket press som settes på mottakssystemet, asylsøknadens behandlingstid og dermed også for hvor lenge asylsøkerne må oppholde seg i mottak. Tabellen nedenfor viser utvalgte tall fra asylfeltet som illustrerer de store svingningene som mottaksapparatet opplever.

Kilde: UDI statistikk, 2018

Tabell 1: Utvalgte tall fra asylfeltet 2015-2017

	2015	2016	2017
Asylsøknader	31 150	3 460	3 560
- herav enslige mindreårige	5 480	320	191
Saker til behandling	23 990	4 673	1 547
Vedtak i asylsaker*	11 660	22 776	6 834
Gjennomsnittlig antall beboere i mottak	17 699	22 589	8 861
Antall barn i mottak totalt	10 535	1221	1090
Antall mottak ved årsskiftet	305	152	49

*Vedtak i asylsaker omfatter kun førstegangsvedtak, ikke klagebehandling. UDI statistikk, 2018

De store ankomstene i 2015 førte til en rask oppbygning av mottakssystemet. Vinteren 2015/2016 hadde UDI rundt 39 000 mottaks- og akutt plasser. Som tabellen viser ble antallet asylsøknader imidlertid kraftig redusert i løpet av 2016 og 2017. Dermed måtte mottaksapparatet justeres etter forholdene. Dette førte til en kraftig nedbygging av kapasitet gjennom 2017, hvor to tredjedeler av mottakene ble nedlagt. Første halvdel av 2018 er også preget av nedbygging og i mai 2018 er det 25 gjenværende mottak i Norge

hvorav 6 er mottak for enslige mindreårige. Når den siste varslede runden med nedleggelser er gjennomført i løpet av august 2018, vil det være rundt 4 800 mottaksplasser i asylsystemet.

Innvilgelsesprosenten av de som har fått saken sin realitetsbehandlet har vært høy både i 2016 og 2017 sammenlignet med tidligere år. Dette har sammenheng med at det har blitt behandlet relativt flere søknader fra Eritrea og Syria, som har en høy innvilgelsesprosent. Selv om den generelle innvilgelsesprosenten har vært høy, gjelder ikke dette for enslige mindreårige fra Afghanistan der avslagsraten har økt kraftig. Disse omtales gjerne som «Oktoberbarna» og mange av dem

sitter i mottak og venter på å få saken sin behandlet på nytt eller uttransporteres ved fylte 18 år.¹ I 2017 fikk 713 enslige mindreårige fra Afghanistan vedtak, og av disse var ca. halvparten (364) begrenset/midlertidig tillatelser og 86 avslag². I samme perioden gav nesten alle vedtak for enslige mindreårige fra Syria og Eritrea opphold i Norge, mens to tredjedeler av vedtakene som ble fattet for somaliere innvilget oppholdstillatelse.

Tidligere forskning viser at grad av innvilgelsesprosent og hvilke muligheter asylsøkerne antar at de har for å få opphold, i sterk grad påvirker deres velferd og levekår i ventetiden (Brekke, 2004; Berg og Tronstad, 2015; Garvik og Valenta, 2018). Disse faktorene gjenspeiler seg i hvordan ulike kategorier asylsøkere håndterer sin hverdag og virker også inn på stemningen ved mottakene. Særlig tydelig kommer dette til uttrykk på de gjenværende mottakene for enslige mindreårige, der flertallet er afghanske gutter med avslag/midlertidig oppholdstillatelse frem til fylte 18 år. Flere forskningsrapporter og studier har satt søkelys på denne svært utsatte gruppen av ungdommer. NOAS, Redd Barna og FO (2017) har gått gjennom ulike saker der enslige mindreårige har fått avslag/midlertidig vedtak og dokumentert utbredte forekomster av psykiske problemer, selvskading og i noen tilfeller selvmordsforsøk blant disse ungdommene. Andre studier ser på omsorgssituasjonen til enslige mindreå-

rige generelt, men løfter også frem hvilke problematiske konsekvenser utbredt bruk av tidsbegrensede tillatelser kan ha (UNHCR, 2017; Sønsterudbråten, Tyldum og Raundalen, 2018). Ungdommene settes på vent i et slags vakuum der en retur til hjemlandet oppleves som et helt umulig valg. Deres handlingsalternativer begrenser seg i stedet til å håpe på en politisk endring og bli værende på mottaket frem til de nærmer seg 18 år for så igjen legge på flukt, denne gangen fra norske myndigheter (Garvik og Valenta, 2018). Dette fører også til at det er en gruppe barn som kommer til å oppholde seg lenge på mottak. Med synkende ankomsttall og nedbygging av mottaksapparatet vil det si at flertallet av enslige mindreårige som bor på mottak i dag har tidsbegrenset oppholdstillatelse og avslag. Dette er utfordrende for den enkelte ungdom, men kan også oppleves svært problematisk både for ansatte i mottak og for frivillige.

¹ «Oktoberbarna» er afghanske asylsøkere som kom til Norge som enslige mindreårige asylsøkere høsten 2015. Mange av disse fylte ifølge norske myndigheter 18 år i løpet av høsten 2017 og mistet dermed beskyttelsen de har hatt som mindreårige.

² Høsten 2017 vedtok imidlertid Stortinget det såkalte "November-vedtaket" som innebærer at en nærmere avgrenset gruppe enslige mindreårige asylsøkere med avslag/midlertidig tillatelse får rett til ny behandling.

MÅLSETNING, INNHOLD OG ORGANISERING

UDI har det overordnede ansvaret for driften av asylmottakene. Dette ansvaret ivaretar UDI gjennom styringsdokument og rundskriv som setter krav til driftsoperatørene av de ulike mottakene. Instansen fører også tilsyn og kontroll ved mottakene. Den daglige driften av mottakene er overlatt til forskjellige private og kommunale aktører som konkurrer om dette ansvaret gjennom UDIs anbudsrunder. Flere rundskriv understreker viktigheten av en meningsfylt fritid og en aktiv hverdag for beboerne ved asylmottak, og særlig for barn som bor på mottak.³

AKTIVITETER OG EN MENINGSFULL FRITID

Mottaket skal legge til rette for at foresatte og andre voksne beboere kan delta i planlegging, utforming og gjennomføring av fritidstilbudet for barn og ungdom. Mottaket skal følge opp de ulike aldersgruppene og sørge for at de har et fritidstilbud som ivaretar deres ønsker og behov, også i ferier.

Når det gjelder mottak for enslige mindreårige blir betydningen av aktivitet fremhevet som et ekstra viktig ansvar som skal ivaretas. På bakgrunn av mottakets rolle som ansvarlige for den daglige omsorgen for enslige mindreårige, skal arbeidet med oppvekstmil-

jøet omfatte en helhetlig strategi for livsutfoldelse, sosialisering og oppdragelse. Identitetsutvikling, læring av sosiale ferdigheter, normer og verdier inngår i dette. Miljøarbeidet og aktivitetstilbudet er sentralt i arbeidet, og det skal sees i sammenheng med:

- det generelle omsorgsarbeidet
- informasjonsprogrammet for barn og unge
- bosettingsforberedende arbeid
- returforberedende arbeid

Mottaket skal tilstrebe at tilbudet får mest mulig grad av normalitet, uten overaktivisering. Samtidig skal hvert barn få dekket sine behov for utfordringer, opplevelser og mestring. Tilbudet skal balansere mellom egen utfoldelse og tiltak som fremmer fellesskapet, både i mindre grupper og i beboergruppen som helhet. Miljø- og aktivitetstilbudet skal være differensiert. Det skal gi mening i den aktuelle livssituasjonen på mottaket samtidig som det skal forberede til videre mottaksopphold, bosetting eller retur til hjemlandet eller annet land de tidligere har oppholdt seg i. På tross av politiske føringer og krav til mottakene om å gjennomføre ulike aktiviteter er ikke dette noen garanti for at aktiviteter som fyller disse målsetningene faktisk gjennomføres. Med stramme budsjett og

³<https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2008-027/>
<https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2012-012/>

redusert kapasitet på ansatte kan aktivitetstilbudene ved mottakene risikere å bli skadelidende. Redd Barna mener at aktivitetstilbudet fra mottakets side ofte ikke blir ivare tatt på en god nok måte.

Fokus på pris fremfor kvalitet fører til store forskjeller, få ressurser og lite barnefaglig kompetanse på mottakene. Mottak er ikke et egnet sted for barn å vokse opp, og er ikke ment for langvarige opphold. Likevel tilbringer mange barn mange måneder og år av barndommen sin der

(Ansatt i Redd Barna).

I tillegg til rundskriv med aktivitetskrav fra mottakets side legger UDI opp til samarbeid med frivillige organisasjoner gjennom intensjonsavtaler og årlige aktivitetsmidler. Redd Barna har arrangert aktiviteter sammen med barn som bor på asylmottak siden tidlig på 2000 tallet. På det meste i 2016 arrangerte 380 frivillige aktiviteter på 25 asylmottak, før nedleggelsene startet. I 2017 var Redd Barna tilstede på 17 mottak, og nådde 204 barn med jevnlig aktiviteter. Per mai 2018 har cirka 150 frivillige aktiviteter for barn på 9 forskjellige asylmottak. Målet med aktivitetene er i tråd med de føringer som ligger til grunn for mottakene. Organisasjonen ønsker å bidra til en bedre og mer aktiv hverdag for barn som er i en utsatt og sårbar situasjon. Redd Barna ønsker også å ivareta barns rett til en aktiv fritid som er nedfelt i FNs barnekonvensjon.

Intensjonen med aktivitetene er å skape en bedre hverdag for barn som bor på mottak, ved å gi barna gode opplevelser gjennom positive og meningsfulle aktiviteter og ved å gjøre barna kjent med sitt nye nærmiljø. Organisasjonen etterstreber at aktivitetene legges til faste tidspunkt, slik at de blir et viktig holdepunkt og noe å se frem til i hverdagen. Det er opp til aktivitetsgruppa av frivillige å forme det tilbudet som de ønsker å skape for barna og/eller ungdommene. Gruppene følges imidlertid tett opp av Redd Barnas regionkontorer, som tilbyr opplæring og støtte i arbeidet. Samtidig ønsker Redd Barna at utformingen av aktivitetstilbudet baseres på et samarbeid mellom en kontaktperson på mottaket og barna selv. Eksempler på aktiviteter som gjennomføres er sesongbetonte aktiviteter som skøyter, ski, aking, båtturer og fisketurer. Redd Barna benytter også ulike kulturtilbud som kino, teater, besøk i lekeland og badeland. Hobbyaktiviteter, matlagingsaktiviteter, utflukter i naturen, ulike idrettsaktiviteter samt deltakelse på lokale arrangement og aktiviteter i nærmiljøet er også en del av det frivillige aktivitetstilbudet. I tillegg har Redd Barna hatt mye fokus på at det er viktig å ha tid til å snakke sammen og bare gjøre helt enkle ting. Dette gjelder særlig i arbeid med enslige mindreårige, da de ofte savner voksenpersoner i livet sitt.

For å tydeliggjøre hva det frivillige arbeidet handler om og på samme tid senke terskelen for kontakt mellom mottak og lokalsamfunn, har det også blitt arrangert såkalt "Åpen Dag". En frivillighetsgruppe forteller at de har hatt stor suksess med å invitere folk utenfra, gjerne i nærmiljøet, til mottaket på for eksempel grillfest eller andre sosiale arrangement. Nabolaget og andre som ønsket det ble invitert til å komme på

mottaket der det ble arrangert ulike aktiviteter for barn og voksne som ansiktsmaling, hoppeslott og grilling. De frivillige arbeidet også sammen med andre aktører i forbindelse med arrangementet, mottaket stilte med økt bemanning og flere representanter fra kulturlivet ble engasjert. Ved første arrangement kom det 30-40 personer utenfra, mens neste gang et lignende arrangement ble gjennomført hadde antall besøkende doblet seg. Lokalbefolkningen har på denne måten fått møtt beboerne på mottaket og sett hvem de er. Dette har bidratt til å «ufarliggjøre» mottaket og åpnet flere dører inn i lokalsamfunnet. I tillegg har flere meldt seg som frivillige etter slike arrangement.

Etter grillfesten var det flere som ønsket å være med som frivillig. De fikk se litt hvordan vi jobber og hvem vi jobber med, det tror jeg mange syntes så spennende og givende ut

(Frivillig).

Denne type tilnærming og kontaktetablering med lokalsamfunn støtter opp om intensjonene som ligger til grunn for Redd Barnas frivillige arbeid, på samme tid som at det er i tråd med de retningslinjene og målsetning som UDI har satt for meningsfylt fritid i mottak. Her kan det identifiseres både kortsiktige og langsiktige gevinster, der asylsøkerne blir kjent med norske og kan knytte sosiale bånd i en lokal kontekst. Samtidig blir lokalmiljøet kjent med menneskene som bor på mottak og kan bidra til at de ser sin oppgave i å inkludere dem i det lokale fellesskapet.

Et annet initiativ kom fra en kommunes ungdomsråd som ønsket kontakt med enslige mindreårige. De inviterte på et epleplukkingsprosjekt der ungdommer i kommunen ønsket å bli bedre kjent med ungdommene på mottaket. Redd Barna syntes dette var et bra initiativ og satte ungdomsrådet, de frivillige og mottaket i kontakt med hverandre. Dette ble til sosiale møter mellom ungdommer med ulik bakgrunn som sammen også møtte nabolag og lokalsamfunn. Naboene var positive og glade for at eplene ble plukket. De syntes det var spennende å møte ungdommene og åpnet sine hjem for dem. Slik blir det tydelig at det frivillige arbeidet og de aktivitetene som gjennomføres også har en mening i et større samfunns- og inkluderingsperspektiv. Ved å knytte kontakt mellom asylsøkerne og lokalsamfunnet legges det til rette for at veien inn i det norske samfunnet blir mer tilgjengelig og det virker forebyggende mot fremmedfrykt. Flere andre studier støtter opp om at aktivitet og frivillig arbeid er et nyttig virkemiddel for integrering (Seland og Lidén, 2011; Paulsen mfl., 2012; Haugen mfl., 2015).

SAMARBEID MED REDD BARNA OG MELLOM DE FRIVILLIGE

Frivilligheten bygger på menneskers engasjement og ubetalte innsats. Dette har en verdi i seg selv i form av at det er mennesker som møtes fordi de ønsker å være sammen, ikke på grunn av at det er deres profesjonelle oppdrag eller et betalt arbeid. Frivilligheten skaper en mer likeverdig ramme for sosial interaksjon. Samtidig er de frivillige organisasjonene og de frivillige selv

ansvarlige for innholdet og gjennomføringen av aktivitetene. Slik er de frivillige ofte i en mellomposisjon der de opptrer som ikke-profesjonelle av egen interesse, men samtidig med ansvar og en overordnet organiserende rolle. En slik rolle krever gjerne opplæring og en bevissthet rundt hva det frivillige arbeidet innebærer. Ansatte i Redd Barna tilbyr derfor kursing og veiledning til de frivillige ved oppstart og underveis i deres arbeid.

De frivillige er jevnt over svært fornøyd med oppfølgingen de får og kontakten de har med ansatte i Redd Barna. Dialogen beskrives som god og terskelen for å ta kontakt er lav. De føler at det er lett å ta opp utfordringer, og at deres eventuelle bekymringer blir tatt på alvor. Sitatene nedenfor er hentet fra kartleggingsskjemaet som frivillige i Redd Barna svarte på:

Jeg kan snakke om utfordringer med de andre frivillige i gruppen min, dele erfaringer og få råd. Dersom noe alvorlig skulle skje vet jeg at jeg kan kontakte ansatte i Redd Barna.

Vi har møter flere ganger i året der frivillige får påfyll av informasjon og opplæring i hvordan å være frivillig. Ansatte i Redd Barna er veldig hjelpsomme.

Redd Barna har også regionvise avtaler med en psykolog som kan støtte frivillige som jobber direkte med barn dersom det oppstår vanskelige saker, både enkeltvis og gruppevis. Regionkontoret kan også få råd om hvordan vanskelige situasjoner kan håndteres.

Psykologene kan ellers inviteres til samlinger for å snakke om det å jobbe frivillig med sårbare grupper barn. Enkelte frivillige som har arbeidet med aktiviteter for enslige mindreårige har den siste tiden opplevd flere utfordringer og skremmende opplevelser. Frivillige forteller om tilfeller der de har forholdt seg til ungdommer som prøver å skade seg selv, eller forteller dem at de planlegger å forsvinne fra mottaket. Slike situasjoner virker rystende og er vanskelig å forberede seg på.

Vi hadde juleverksted og alt virket helt fint. Plutselig sto en av guttene og holdt seg rundt armen og det rant blod. Han hadde tatt kniven og skjært seg selv. Det var forferdelig og veldig vanskelig å oppleve

(Frivillig).

Foruten den akutte situasjonen så kan slike hendelser sette i spill en rekke følelser og dilemmaer hos de frivillige. De kan føle seg utilstrekkelige, og klandre seg selv for at de ikke har vært oppmerksomme nok og ikke sikret situasjonen godt nok.

Når frivillige får kjennskap til planlagte forsvinninger settes de også under press. Spørsmål som kan melde seg er om de har opplysningsplikt til de mottaksansatte, til UDI eller til Redd Barna - eller om dette er fortrolig informasjon som ikke bør viderefremmes. De frivillige forteller om ulike vurderinger rundt barnets beste når det gjelder informasjon om ungdom som ønsker å flykte fra mottak og myndighetene i Norge. På den ene siden ønsket de frivillige å informere andre voksne, både for å slippe å være alene om å vite om

den enslige mindreåriges planer og for at ungdommen da kanskje kunne få hjelp og gode råd. På den andre siden ble de usikre på om de satte ungdommen i en vanskeligere situasjon dersom forsvinningsplanen ble kjent, og at de dermed bidro til å angi personen til politi og kontrollmyndigheter.

Er det til det beste for ungdommen at andre voksne omsorgspersoner får kjennskap til planene om å forlate mottaket, eller vil en enslig mindreårig asylsøker med avslag bli skadelidende om denne informasjonen blir kjent?

(Frivillig)

Utover oppfølging og støtte fra ansatte i Redd Barna og bistand fra regionale psykologer kan også generell oppdatert informasjon om utviklingen på asylfeltet være av verdi for de frivillige. Uten å gå inn i enkelt saker kan informasjon om endringer i regelverk, ulike vedtakstyper og juridisk status være opplysende og øke de frivilliges kjennskap og forståelse av konteksten og situasjonen som barn og unge ved mottaket befinner seg i. Grad av dramatik kan variere, men det er viktig at de frivillige er klar over og har en bevissthet rundt at det kan oppstå uventede situasjoner og at de arbeider med barn i en utsatt posisjon. Mange av dem bærer med seg erfaringer fra krig, tap av familie og har ofte vært gjennom en turbulent reise før de har nådd frem til Norge. Opplæringen av de frivillige gjennom Redd Barnas program er en arena for å formidle denne type informasjon, noe Redd Barna er bevisst på.

Vi er veldig fokusert på sikkerhet og trygghet. Det skal være trygt å være barn og det skal være trygt å være frivillig på våre aktiviteter. Når vi er sammen med ungdommene er vi alltid minst to frivillige til stedet. På denne måten har vi bedre oversikt og er bedre rustet dersom det skulle skje noe

(Frivillig).

Alltid å være to til stede og ikke være alene med barna beskytter altså både barna og de frivillige mot uønskede hendelser. Dette bidrar også til at det er flere å spille på om et uhell skulle skje. Samtidig er det ressurskrevende og gjør det nødvendig at det er relativt mange frivillige med på aktiviteter som skal gjennomføres. Flere frivillige som vi har snakket med har vært en del av Redd Barnas arbeid gjennom en årrekke. At mange ønsker å være med over lang tid er et kvalitetstegn og en indikator på at organisasjonen ivaretar sine frivillige på en god måte. Samtidig er det viktig at Redd Barna tenker strategisk for stadig å rekruttere nye frivillige. I intervjuene med frivillige ble det påpekt at både Redd Barna som organisasjon og de frivillige selv med fordel kunne bli bedre å reklamere og tenke strategisk fremover for å sikre tilfanget av nye frivillige.

Vi må bli bedre på rekruttering og informasjon om hva flyktning-frivilligheten går ut på

(Frivillig).

God informasjon og «reklame» for hvordan frivillighetsarbeidet arter seg mener de frivillig kunne bidratt

til at flere fikk lyst til å delta. Det etterlyses at det jobbes mer med kampanjer og medlemsrekruttering generelt, men også med en bevissthet rundt hvem som rekrutteres. I frivillig-gruppene er det gjerne en overvekt av jenter som studerer. De kjenner hverandre ofte fra før og rekrutterer fra eget nettverk. En slik rekruttering har sine fordeler i at det lett skapes god stemning i gruppa og at det er enkelt å samarbeide siden de allerede er kjent. Ulempen med en for stor vekt på eget nettverk er at gruppene i kan preges av at det er samme "type" representanter. Barna de skal lage aktiviteter er sammensatte grupper og en del av dem vi har snakket med kunne ønske at det særlig var flere gutter eller menn blant de frivillige. En større fordeling mellom jenter og gutter i gruppene kunne bidratt til at det ble en større dynamikk i selve aktivitetene, men også med hensyn til samtalepartnere og tema som kan være aktuelle å ta opp. Flere av guttene som selv var frivillig mente at særlig ungdommer etterspurte flere menn, og de merket godt at denne kategorien var veldig opptatt av å henge sammen med dem under ulike arrangement. Hindringer som lå i veien for å rekruttere flere gutter var blant annet at det allerede var en stor overvekt av jenter i gruppene, og at terskelen for å prøve seg eller bare få innblikk i hva det å være frivillig handlet om var ganske høy.

Jeg har mange venner som kunne tenke seg å prøve å være med på aktiviteter, men de trekker seg eller utsetter det når de får høre om alt som må fikses først

(Frivillig).

For å i det hele tatt å få lov å delta på en aktivitet med barn på mottak i regi av Redd Barna må de frivillige gjennom et oppstartskurs og skaffe til veie politiattest. Det er gode grunner til dette og det er viktig at sikkerheten tas alvorlig. Samtidig kunne det ut fra de frivilliges mening vurderes om det finnes muligheter til å gi et innblikk i arbeidet som gjorde terskelen for å engasjere seg litt lavere.

Gruppene er organisert med en leder eller kontaktperson som sitter med mye av det koordinerende ansvaret. Flere av de frivillige mener at dette ofte fører til at det kan være vanskelig å planlegge og at kommunikasjonen i gruppa kunne vært bedre.

Kunne vært bedre kommunikasjon i frivillig gruppa. Planleggingen kunne blitt gjort via felles mail, ikke bare via en kontaktperson

(Frivillig).

Flere frivillige etterlyser en felles kommunikasjonsplattform i planleggingsarbeidet. En del grupper har allerede dette gjennom en gruppe på Facebook eller lignende. Dette kan være en fordel med hensyn til informasjonsdeling, men også for ansvarsfordeling. Frivillig arbeid er ofte preget av ildsjel-dilemmaet, der engasjerte personer som tar ansvar kan bli overbelastet. Dersom all kommunikasjon skal gå gjennom en person for deretter videreformidles vil det innebære en del arbeid. På samme tid kan mangel på informasjon i planleggingsfasen føre til ansvarsfraskrivelse. De involverte belager seg på at lederen, eller kontaktpersonen, har oversikten og venter på beskjeder

fra overordnet. Med en mer felles og involverende planlegging av aktivitetene blir det lettere å engasjere seg, føle eierskap og forpliktelse for gjennomføring av aktivitetene, mener flere av de frivillige vi har snakket med. Felles og involverende kommunikasjonsform kan også styrke tilhørigheten og samholdet i gruppa av frivillige, noe som er grunnleggende viktig for arbeidet de skal utføre. Sitatene fra frivillige nedenfor illustrer dette:

Frivillige-gruppa kan være litt dårlige på å planlegge, og de frivillige er noen ganger lite aktive på arrangementene, dårlig kommunikasjon.

Det er viktig at stemningen mellom de frivillige er god. Vi må få til bedre samhold i gruppa og kanskje gjøre mer sosialt mellom frivillige.

Selv om noen frivillige påpeker utfordringer i sine grupper, er flertallet av de frivillige vi har møtt svært fornøyd. Det sosiale fellesskapet i gruppa, i tillegg til engasjementet for barna trekkes ofte frem som en av de viktigste motivasjonsfaktorene for at de fortsetter sitt frivillige arbeid på tross av at dette kan konkurrere med andre gjøremål i hverdagen.

Det er et veldig fint samarbeid i gruppa med frivillige. Jeg har blitt kjent med hyggelige mennesker og alle gjør sitt beste for barna

(Frivillig).

Med godt samhold i gruppa mener de frivillige at det blir lettere å være fleksibel. Det blir enklere å spørre andre om de kan steppe inn på kort varsel, avlaste hverandre og bytte på oppgaver. Et godt samhold mellom de frivillige smitter også over på barna og familiene som er med på aktivitetene. Det skaper trygghet og god stemning.

SAMARBEID MELLOM DE FRIVILLIGE OG MOTTAKET

For å arrangere aktiviteter for barn på mottak er det viktig å ha et godt samarbeid med representanter ved selve mottaket. Redd Barna skriver derfor samarbeidsavtaler med de mottakene hvor de er til stedet med sitt aktivitetstilbud. Representanten fra mottaket er ofte barnefaglig ansvarlig, og fungerer som et bindeledd mellom de frivillige og barna som skal være med på aktivitetene. I en presset hverdag kan dette noen ganger kjennes ut som en ekstra belastning.

Det er jo en del å organisere med informasjon til beboere og påmelding osv. Det er hektiske hverdager og det er ikke alltid vi ansatte rekker over det vi skal i utgangspunktet. Likevel prioriterer jeg oppgaven med å legge til rette for aktivitetstilbudene

(Barnefaglig ansvarlig).

Opgaven som koordinator mellom de frivillige og beboerne på mottak prioriteres fordi aktivitetstilbu-

det ved mottaket gjerne er minimalt. De barnefaglige ansvarlige ser helt klart behovet for aktivitet hos beboerne, men har ofte ikke mulighet til å arrangere noe selv. I dette perspektivet blir det ekstra viktig å samarbeide med frivillige organisasjoner slik at beboerne ikke blir fullstendig overlatt til seg selv og en passiv tilværelse.

Tilbudet er så viktig for barna som bor her, og jeg tenker at det er en avgjørende investering for hele bomiljøet og asylsøkernes velferd. Aktivitetene virker forebyggende

(Barnefaglig ansvarlig).

Det er enighet blant dem vi har snakket med om at det er svært viktig med aktivitet i asyltiden. De ønsker bare at det kunne vært enda mer. Frivillige organisasjoner avlaster mottakets ansvar for aktivitetstilbud. Samtidig understrekes det fra både fra ansatte i Redd Barna og de frivillige at deres arbeid ikke skal bli en "sovepute" for mottakene. Deres frivillighet skal være et supplement til mottakets eget arbeid, ikke en erstatter for dette. I praksis ser de dessverre at det ofte fungerer som en erstatning for mottakenes egen innsats på området.

Det er trist å tenke på hvordan tilbudet ville vært uten Redd Barna (eller andre frivillige organisasjoner) sin tilstedeværelse

(Frivillig).

Også ansatte ved mottakene erkjenner at de er avhengige av at andre arrangerer aktiviteter for deres beboere. Ofte er heller ikke mottakene utformet på en slik måte at det er tilrettelagt for å kunne arrangere noe fellesarrangementer på stedet. Aktivitetene må dermed arrangeres utenfor mottaket og terskelen for å iverksette dette blir enda høyere for de ansatte.

Lite ressurser avsettes av mottaket til å gjennomføre aktiviteter. Vi har for liten kapasitet

(Barnefaglig ansvarlig).

Den frivillige innsatsen til Redd Barna sees altså på som svært viktig. Likevel forteller de frivillige at det varierer hvor godt samarbeid de har med mottakene. De mener at det er veldig personavhengig og kan oppleves litt ustabil noen ganger. En periode da mottaksapparatet var svært presset grunnet de økte ankomstene av asylsøkere i 2015 satte UDI inn en stilling som såkalt aktivitetskoordinator på ulike mottak. Både barnefaglig ansvarlig og de frivillige som hadde erfaring fra å samarbeide med en slik koordinator var svært fornøyd med ordningen. Da var det et tydelig ansvarsområde som var definert i mottaket, og det forenklet planleggingen og gjennomføringsevnen. UDI evaluerte ordningen og fikk svært positiv respons på tiltaket. Likevel ble denne type stilling tatt bort relativt raskt etter at den ble innført.

På tross av noen utfordringer i samarbeidet mellom frivillige og mottak er de fleste av de vi har snakket med jevnt over fornøyd med hvordan kommunikasjonen mellom dem fungerer. De frivillige setter også pris

på at ansatte i Redd Barna involverer seg i relasjonsbyggingen mellom gruppen av frivillige og mottakene.

Vi opplever få utfordringer. Vi har en stor gruppe frivillige og godt samarbeid med mottaket

(Frivillig).

Lederen for det frivillige arbeidet i Redd Barna har god kommunikasjon med barnefaglig ansvarlig på mottaket, noe som er avgjørende for at aktivitetene fungerer så godt

(Frivillig).

Flere av de barnefaglige ansvarlige ved mottakene understreker imidlertid at for at samarbeidet skal fungere best mulig så bør de frivillige selv ordne opp i det meste. De bør være samordnet og gi klare beskjeder, og helst kommunisere direkte med beboerne og ikke via de ansatte med mottaket. En av de frivillige gruppene organiserte det på denne måten og sendte meldinger direkte til beboernes telefon for å informere om arrangementene. Dette hadde lettet belastningen for ansatte ved mottaket og førte i tillegg til at det var flere som møtte opp til aktivitetene. Antallet som meldte fra om at de kom og de som faktisk møtte opp var også blitt mer stabilt.

ERFARINGER FRA AKTIVITETENE

Redd Barnas aktiviteter skal favne om alle barn og unge i mottak. Som tidligere beskrevet er barn på mottak imidlertid en svært sammensatt gruppe, som lever i ulik grad av usikkerhet og i ulike mottakstyper. Tiden de oppholder seg på mottak kan også være svært forskjellig og alle disse elementene spiller inn på barnas aktivitetstilbud. Vi vil nå belyse ulike erfaringer knyttet til forskjellige målgrupper, ulike mottakstyper, midlertidighet, sikkerhet og tilgjengelige ressurser.

FORSKJELLIGE MÅLGRUPPER

Tidligere forskning har vist at de minste barna har et dårligere tilbud enn de resterende barna i mottakene (Seland og Lidén, 2011). Dette kan skyldes manglende ressurser og høyt press på barnefaglig ansvarlig og andre ansatte. Dagtilbudet og barnepass er heller ikke alltid i tråd med intensjonen om et pedagogisk opplegg for å ivareta de minste, men er i realiteten kanskje bare et oppholdssted der foreldre selv passer sine barn.

Tilbudet de minste barna får ved vårt mottak er ikke et reelt barnehagetilbud. Vi har ikke sjanse til å passe på alle barna på en forsvarlig måte og langt mindre følge dem opp pedagogisk eller med språkopplæring. Barnebasen er egentlig bare et sted der de voksne kan passe egne barn sammen

(Barnefaglig ansvarlig mottak).

Når det gjelder det frivillige aktivitetstilbudet finner vi imidlertid tegn på det motsatte. Her sier de frivillige at den største utfordringen er å legge til rette for aktiviteter for de større barna og særlig ungdommer. Mens det enkelt kan arrangeres samlinger med tegning, maling og lek med de små barna, kreves det mer for at ungdommene skal synes at det er vits i å delta. Ungdommene er også mindre synlige fordi de gjerne holder på med sitt og de kan dermed lettere "glemmes". Det kreves også ofte at det settes inn et større apparat med mer omfattende organisering og flere frivillige når det skal arrangeres aktiviteter for store barn. Redd Barna og de frivillige er imidlertid bevisst på at dette er en viktig gruppe, og at deres behov for aktivitet kanskje er ekstra stor. De større barna har gjerne stort ansvar for mindre søsken og på samme tid kan de være særlig utsatt for bekymringer for sine foreldre. Ungdommene har også en bevissthet rundt sin situasjon på en mer inngående måte enn de minste. Redd Barna og de frivillige ser derfor et særlig behov for å aktivisere nettopp denne gruppa av barn.

Det er krevende å finne aktiviteter som skal passe for alle. Ofte er det ungdommene og de større barna det går ut over. De blir fort litt glemt fordi de liksom er store nok til å aktivere seg selv

(Frivillig).

Ungdommer kan se ut til å falle litt imellom når det gjelder aktivitets- og fritidstilbud i regi av frivil-

lige organisasjoners arrangementer, men også i de etablerte fritidstilbudene som finnes i lokalsamfunnet. Lokale aktiviteter som fotball, håndball eller musikk har i deres aldersgruppe gjerne et ferdighetsnivå som gjør at terskelen for å delta kan være høy.

Vi får ikke bruke svømmehallen. Mottaket sier det er for dyrt å være med på dans eller treningssenter. Håndballen er bare for dem som er med på laget. Det er ikke så enkelt å finne noe å gjøre etter skolen

(Jente, transittmottak).

Midlertidigheten og usikkerheten i asyltilværelsen vanskeliggjør også å kunne møte til faste tider og følge opp aktivitetene på den måten som kreves for å være en del av et lag. Økonomi kan også være et hinder, selv om mottaksansatte ofte ønsker å legge til rette for at barn og unge skal kunne være med på aktivitetstilbud utenfor mottaket.

Vi prøver å tilrettelegge så godt vi kan for at ungdommene skal kunne delta på de ulike aktivitetstilbudene som finnes. Men noen aktiviteter er for kostbare og andre tilbud krever mer av ungdommene enn de har kapasitet til å følge opp i asyltiden

(Barnefaglig ansvarlig).

Siden lokale aktivitetstilbud ofte ikke er tilgjengelige for alle understreker de ansatte på mottaket viktigheten av de frivillige organisasjonenes innsats. For

de frivillige kan deres vide mandat, å tilrettelegge for aktivitet som skal passe for alle kategorier av beboere på mottak, være utfordrende, men de fleste frivillige som vi har snakket med har en positiv innstilling til at det lar seg gjøre.

Det er vanskelig å tilrettelegge aktiviteter som skal passe for personer mellom 0-75 år. Det er også vanskelig når man ikke vet om det er 5 eller 50 personer som dukker opp. Men med en fleksibel innstilling så klarer vi det

(Frivillig).

Fleksibilitet og en tro på at ting ordner seg bidrar til aktiviteter som i først omgang kunne tenkes å være problematiske å få gjennomført likevel blir gjennomført på en bra måte, mener de frivillige. Likevel er det flere som vedgår at det ikke alltid er like lett å mobilisere. Og da er aktiviteter for de minste ofte det letteste å arrangere. En utfordring er imidlertid at aktivitetene med små barn gjerne krever at foreldrene også deltar på aktiviteten fordi det kan være for få frivillige til å kunne ivareta store grupper av små barn. Samtidig kan foreldres deltakelse også være positivt både for de voksne og barna. Voksne ved mottak blir ofte svært passivisert (Andrews; Anvik & Solstad, 2014; Berg og Tronstad, 2015). Aktiviteter sammen med barna kan være et avbrudd fra en ellers temmelig monoton tilværelse. At foreldre og barn deltar sammen skaper også felles opplevelser og minner. Familiene får også sjanse til å være sammen utenfor hverdagens rammer og dermed se hverandre i en annerledes kontekst enn den mer institusjonelle

stemningen som preger livet på mottaket. Det er litt ulike syn blant de frivillige om de mener at det er best å ha barn for seg selv, eller om det er en fordel at foreldrene er med sammen med dem.

Vi skulle gjerne hatt mer kapasitet slik at vi kunne ha passet barna og foreldrene kunne fått fri. Det er nok ganske intenst for dem på mottaket og de leverer tett oppå hverandre hele tiden

(Frivillig)

Andre frivillige understreker at de arbeider for å legge til rette for aktiviteter som passer alle, og at deres målgruppe strekker seg fra 0-70 år. De legger stor vekt på at det er en verdi i seg selv at foreldre og barn er sammen på aktiviteten. På denne måten skapes felles opplevelser og de blir kjent med det norske samfunnet sammen, noe som kan være viktig for det videre integreringsprosjektet.

Vi ønsker virkelig at både foreldre og barn er med på de aktivitetene vi arrangerer. Det skaper samhold, gode minner og fine opplevelser som de kan snakke om ellers i hverdagen. Jeg tror det kan være veldig viktig for de som bor på mottaket

(Frivillig).

Det finnes altså argumenter både for og mot foreldres deltakelse på barneaktivitetene. At de frivillige opplever behovet til foreldre forskjellig kan ha en

sammenheng med hvilken mottakstype deres arbeid er rettet mot. Situasjonen på et transittmottak, der asylsøkerne akkurat har ankommet Norge og mange ting skal avklares på kort tid, er annerledes enn livet i et ordinært mottak der familiene i større grad har etablert et midlertidig hverdagsliv.

ULIKE MOTTAKSTYPER

Utforming av mottakets boenheter, hvem som bor der og hvor lenge vil ha betydning for hvordan de frivillige må organisere sitt aktivitetstilbud og hvilke samarbeidsformer som er mest formålstjenlig. Felles boområde kan gjøre det enklere å arrangere aktiviteter på et felles areal for beboerne, mens desentraliserte boenheter gjerne bidrar til at det blir lettere for asylsøkerne å delta i lokalsamfunnets aktiviteter (Seland og Lidén, 2011). Aktivitetstilbudet og graden av muligheter til å delta på de lokale fritidsaktivitetene og arrangementene varierer også mellom ulike mottak og ut fra mottakets beliggenhet.

Transittmottakene kommer i en egen kategori siden oppholdstiden her er mer avgrenset enn ved de andre mottakstypene. Denne mottakstypen består også av beboere som er helt i startfasen av asylprosessen hvor alt er nytt og ukjent.

Beboere på transittmottak har ofte kort botid i Norge. Det er ofte vanskelig å kommunisere med barna fordi de ikke har lært norsk enda, og noen av dem kan bare få ord engelsk. Dette gjelder særlig hvis

man skal løse småkrangler som kan oppstå mellom barna

(Frivillig).

På tross av intensjonen om kort oppholdstid i transittmottak har virkeligheten vist seg annerledes. Selv om verken ressurser eller retningslinjer er tilpasset den nye situasjonen blir mange familier boende på transittmottak over lang tid.

Barna blir ofte boende på mottaket i for lang tid (4-6 måneder, noen ganger lenger). Dette har ikke mottaket tilrettelagt for med hensyn til bemanning eller fysiske fasiliteter. Det er uheldig

(Barnefaglig ansvarlig).

Barna ved transittmottaket har altså et stort behov for lek og aktivitet som det ikke finnes ressurser ved mottaket til å ivareta. Redd Barnas frivillige arbeid spiller derfor en avgjørende rolle for å kompensere for manglende kapasitet i denne sammenheng. Situasjonen ved transittmottak utfordrer på denne måten ideen om at det frivillige arbeidet skal ha en tilleggsfunksjon til det offentlige ansvaret, men blir mer en erstatter for dette.

I hvilken grad mottakene setter av ressurser eller legger til rette for beboernes aktivitet i fritiden er som nevnt varierende. Samtidig har også plassering og lokalsamfunnets egne tilbud en del å si for hvilke muligheter beboere ved asylmottak har for å fylle fritiden sin.

Vi er jo heldige at mottaket ligger såpass sentralt. Det gjør at vi enkelt kan komme oss til ulike steder. Her er jo mye forskjellig, idrett, spisesteder og underholdning. Og så skjer det en del, det er ulike kulturarrangement og det er jo artig å være med på

(Gutt på desentralisert mottak).

Hvilket mottak asylsøkerne bor på kan også si noe om deres utsikter for fremtiden og muligheter for opphold i Norge. Sitatet fra en frivillig med erfaring fra ulikemottakstyper og flyktningsgrupper illustrerer disse variasjonene:

Det avhenger av hvilket mottak man snakker om, og også om hvilken flyktningsgruppe. Vi opplever at barna i familier som bor på desentraliserte mottak har det bra. De som bor på mottak for enslige mindreårige har det mye tøffere, og får ikke den oppfølgingen de trenger

(Frivillig).

Særlig utfordrende er altså situasjonen for de enslige mindreårige asylsøkerne. Fra å være i en situasjon der de aller fleste fikk opphold dersom man kom alene til Norge, har tilstramninger i politikken endret enslige mindreåriges situasjon radikalt. Særlig har innstramningene påvirket livene til enslige mindreårige fra Afghanistan. Som tidligere nevnt er det disse ungdommene som utgjør flertallet av beboerne i mottak for enslige mindreårige asylsøkere i dag.

De har gjerne avslag/midlertidig opphold frem til de fyller 18 år og opplever stor grad av usikkerhet og psykiske utfordringer (NOAS, Redd Barna og FO, 2017; Garvik og Valenta, 2018). Både barnefaglig ansvarlig ved mottak for enslige mindreårige og de frivillige uttrykker bekymring for deres situasjon. De frivillige sier at den håpløsheten som de enslige mindreårige opplever også preger oppmøte på aktivitetene. Det er vanskeligere å planlegge når deltakelsen er så varierende. Varierende deltakelse er generelt en utfordring i det frivillige arbeidet, men dette har blitt forsterket grunnet de store utfordringene de enslige mindreårige må håndtere i hverdagen.

Ungdommene er redde og blir apatiske. Mange har snudd døgnnet, de møter ikke opp på skolen og sliter med å motivere seg gjennom hverdagen

(Barnefaglig ansvarlig).

Barnefaglig ansvarlig ved mottak for enslige mindreårige forteller at det er vanskelig å organisere hverdagen når den er såpass preget av håpløshet. Den naturlige rytmen med skole, måltid og fritid er forstyrret, og det er mer tilfeldig hva den ene eller andre dagen inneholder. På en god dag kan kanskje halvparten av guttene gå på skolen, men det har blitt unntaket. Ofte bruker de dagen på å sove, eller se på TV. De ser ikke lenger poenget med å lære eller investere i å bli kjent med lokalmiljøet fordi de vet at de likevel ikke får bli i Norge. Men på tross av varierende deltakelse på aktivitetene som Redd Barna arrangerer er både de frivillige og ansatte på mottaket svært opptatt av at det er ekstra viktig å opprettholde og skape kontinuitet i

det frivillige aktivitetstilbudet for denne gruppen. Selv om det kan være skuffende når mange melder seg på, men bare noen få faktisk kommer på arrangementene sier de frivillige at det er viktig å gjennomføre.

Vi er veldig klar på at aktivitetene vi har bestemt skal gjennomføres. Det er viktig for at barna skal vite at de kan regne med oss og at vi har et tilbud som bidrar til stabilitet. At de vet at hver tirsdag er det noe som skjer

(Frivillig).

Som beskrevet over påvirker situasjonen på mottak for enslige mindreårige også rammene rundt aktivitetene og arbeidet til de frivillige i Redd Barna, der det å komme tett på ungdommer med psykiske vansker kan oppleves utfordrende og vanskelig for de frivillige.

MIDLERTIDIGHET

Asyltiden er kjennetegnet av midlertidighet. Midlertidigheten kan noen ganger fremstå som svært kort, mens andre ganger er denne av relativ lang varighet. Både korte møter og mer langvarige relasjoner bærer med seg elementer som påvirker arbeidet til Redd Barna og betydningen dette har både de frivillige og for barna som deltar.

I arbeidet med barn knyttes det sosiale bånd mellom de frivillige og beboerne på mottakene. Noen ganger vil oppholdstiden være så kort at det ikke nødvendigvis blir tid til å lære hverandre å kjenne, mens andre

ganger vil barna og de frivillige møtes igjen og igjen. Den mest avklarte relasjonen vil mest sannsynlig være den av kort varighet. Her er den frivilliges rolle å skape en ramme rundt aktiviteten, se til at alle har det bra og bidra til en avveksling i hverdagen. Mer komplekst kan det være å følge barn som bor på mottaket over lengre tid. De frivillige og barna blir da bedre kjent og rollen, som er verken å være profesjonell eller venn, kan bli utfordret.

Vi blir jo godt kjent etter hvert og jeg kjenner jo at det er vanskelig å sette grenser noen ganger. De har jo ikke så mye nettverk her og da kan vi frivillige lett bli sett på som venner. Vi har det jo hyggelig sammen, men vi er jo ikke venner på den måten

(Frivillig).

Noen av barna ønsker mye kontakt og vil gjerne være venner med de frivillige utover samværet på aktivitetene. Dette kommer særlig til uttrykk i ønsket om å knytte kontakt på sosiale medier. Redd Barna anbefaler ikke de frivillige å ha kontakt på sosiale medier fordi dette kan bli svært krevende. Kontakt på sosiale medier er også et tema som blir berørt under opplæringen av de frivillige. I retningslinjene for Redd Barnas frivillige står det også at for å etterleve prinsippet om likebehandling, oppfordrer de frivillige til å ikke dele egen kontakinfo, herunder adresse, telefonnummer og sosiale medier, med mindre telefonnummer er helt nødvendig for organisering av aktiviteten. Enkelte av de frivillige har svært avklarte grenser her, og har bestemt seg for at de ikke skal opprette slik kontakt

med noen av beboerne de er i kontakt med gjennom Redd Barnas arbeid, mens andre åpner opp for at det er mer i orden. Disse problemstillingene er særlig aktuelle i arbeid med de større barna og ungdommer. En frivillig forteller at han har hatt mye glede, men også en del bekymring, knyttet til å være venner med asylsøkere på sosiale medier.

Det er jo veldig hyggelig å ha kontakt, og vite hvordan det går med dem videre. Samtidig kan det være vondt å vite også, særlig når det gjelder enslige mindreårige som har flyktet fra mottaket og til andre land i Europa. De har det ikke lett

(Frivillig).

Det kan være vanskelig for de frivillige å sette grensen for hvor involvert de skal være i barnas situasjon. Avslag og retur kan være særlig utfordrende å takle når de etter hvert er blitt godt kjent. Samtidig har de frivillige også en bevissthet rundt sin rolle og Redd Barnas politiske nøytralitet. Mange av de frivillige forteller at de bevisst prøver å unngå å snakke om asylsaken. De lytter på barna dersom de ønsker å fortelle, men forsøker å styre bort fra dette temaet så godt det lar seg gjøre. Det er deres rolle som et avbrekk i hverdagen de ønsker å fokusere på og som oftest mener de frivillige at det fungerer bra.

Roller som frivillig og hva dette innebærer er en del av opplæringsprogrammet til Redd Barna. På denne måten har de frivillige allerede reflektert rundt dette før de involveres i selve arbeidet. Dette er likevel et

aspekt ved det frivillige arbeidet som ikke er så lett å definere en gang for alle, og ulike situasjoner kan by på forskjellige utfordringer. Det er derfor viktig at rollen som frivillig og grensesetting er et tema som følges opp og diskuteres jevnlig i både fra Redd Barnas side og mellom de frivillige.

SIKKERHET OG TRYGGHET

Det å delta på aktiviteter sammen med Redd Barna skal være en trygg og god opplevelse for alle barn. Dette innebærer også at barn skal vite hvor de kan si ifra og varsle dersom de opplever noe ubehagelig. Alle frivillige som er i direkte kontakt med barn må levere politiattest før oppstart. Alle frivillige som jobber direkte med barn må delta på obligatorisk førstehjelpskurs i løpet av det første året som frivillig. Redd Barna har inngått avtale med Norsk Folkehjelp som tilbyr førstehjelpskurs rettet mot barn

En del av aktivitetene til Redd Barna foregår utenfor mottaket eller det faste samlingsstedet. Da er det av avgjørende betydning at aktiviteten planlegges godt og at det tas enkelte forhåndsregler slik at utflukten blir en god opplevelse for både barn og frivillige. Når man gjør risikovurderinger på de ulike aktivitetene, må man for eksempel vurdere ut fra barnas alder, hvor godt de frivillige kjenner barn og foreldre og hvorvidt de har de nødvendige ferdighetene på den aktuelle aktiviteten. All risikovurdering innebærer bruk av skjønn. De frivillige forteller at det er sjelden det har oppstått noen farlige situasjoner under aktivitetene, men at de er bevisst på at det kan skje. De mener

derfor at det er viktig at ansatte og frivillige sammen tenker gjennom hvordan dette eventuelt forebygges eller løses. På en av aktivitetene vi deltok i var det to barn som hadde særlig behov for oppfølging. De frivillige var godt informert om dette fra barnefaglig ansvarlig ved mottaket. Barna hadde behov for en person ved seg hele tiden. Før aktiviteten startet ble det bestemt hvem som var ansvarlig for å følge disse to barna gjennom aktiviteten. På denne måten ble barnas sikkerhet ivaretatt på en god måte på samme tid som ansvarsfordelingen mellom de frivillige ble tydeliggjort. Dette eksempelet illustrerer også viktigheten av god kommunikasjon og informasjonsflyt mellom ansatte ved mottak og de frivillige for å lage sikre og trygge aktiviteter for barna.

En annen sikkerhetsvurdering de frivillige fremhevet som både viktig for barna som deltok, men også for dem selv var regelen om at de aldri skulle være alene sammen med et barn.

Redd Barna har klare regler, at vi aldri skal være alene med et barn for eksempel. Da er det lett å forholde seg til hvordan det skal være og vi frivillige slipper å diskutere – det er bare sånn det er

(Frivillig).

I arbeid med barn generelt, men særlig med barn i sårbare situasjoner, kan det oppstå uforutsette ting. Som tidligere beskrevet lever barna under ulik grad av press, og det kan oppstå situasjoner som det er vanskelig å forberede seg på. Ved hjelp av god informasjon og kommunikasjon innad i gruppa er det likevel

en del som kan bidra til å forebygge uønskede hendelser, i tillegg til å kunne fungere støttende i vanskelige situasjoner. Selv om de aller fleste aktivitetene handler om trivelig og sosialt samvær, kan det også oppstå konflikter. Dette kan skyldes kommunikasjonsproblemer, eller det kan være uttrykk for den usikre og sårbare livssituasjonen som barna lever i. For å forebygge konfliktsituasjoner mener Redd Barna at det er av stor betydning at deres frivillige er ansvarsfulle og tydelige voksne som ikke forskjellsbehandler. Tydelige grenser og klar plan for aktivitetene er derfor viktig, noe de frivillige også helt klart ser nytten av.

Jeg synes det er bra at Redd Barna har så stort fokus på sikkerhet. Det er en trygghet både for barna og oss frivillige.

Fokus på sikkerhet bidrar også positivt inn på tryggheten i rollen som frivillig. Slik blir dette en vinn-vinn situasjon både for de som deltar og de som arrangerer. I samtale med de frivillige understrekes ofte poenget med at trygge voksne skaper trygge barn.

ØKONOMI OG RESSURSER

Barn på asylmottak har begrenset økonomi og tilgang på fritidstilbud. For å sikre barn på mottak aktiviteter og legge til rette for en meningsfylt fritid støtter staten økonomisk opp om aktivitetstilbud. I tillegg til at myndighetene setter krav til mottakene om å

tilrettelegge og selv gjennomføre aktiviteter forvalter UDI en tilskuddsordning for aktivitetstilbud for barn i mottak. Tilskuddsordningen skal bidra til at barn får en meningsfull hverdag og en så normalisert barndom som mulig⁴. Målet er at barna skal være i fysisk aktivitet og at de skal tilegne seg ulike ferdigheter. Våren 2017 bevilget UDI kr. 1 207 000 til Redd Barnas aktivitetsarbeid, hvor 850 000 kr skulle gå til fordeling mellom deres aktivitetsgrupper. Midlene blir fordelt mellom de ulike aktivitetsgruppene på bakgrunn av søknader som de frivillige sender inn til Redd Barna.

De frivillige forteller at det er enkel prosess å søke Redd Barna om midler for å dekke utgiftene til aktivitetene de arrangerer. Organisasjonen er svært imøtekommende og oppfordrer frivillige-gruppene til å melde fra om hva de har behov for. Det forekommer sjelden at frivillige-gruppene sine søknader blir avslått. Altså har de frivillige et relativt vidt spillerom når det gjelder hva de kan tilby av aktiviteter. Samtidig er det viktig for Redd Barna at aktiviteten kan relateres til det som er normalen for andre barn og oppfordrer også til aktiviteter som bidrar til at barna kommer ut av mottaket og at de kan være i fysisk aktivitet.

Ordningen med at de frivillige selv sender inn søknad om ressurser til aktivitet er positivt fordi det ofte er de gruppene som arbeider lokalt som er best informert om hvilke aktiviteter som er tilgjengelige og har kjennskap til hva barna ønsker å gjøre. En fallgrube ved en slik søknadsordning er at man risikerer at det vil være store forskjeller i ressursfordelingen mellom

de ulike gruppene. Noen grupper av frivillige kan ha en svært moderat tilnærming når det gjelder å bruke penger på aktivitet, mens andre ikke tenker så mye på kostnader. Begge ytterpunkter kan være problematiske. Med en restriktiv pengebruk kan aktivitetene bli mindre attraktive ved at det for eksempel mangler materialer til å lage noe fint med på hobbyverksted. Det sosiale ved aktiviteten kan også bli litt redusert dersom mat eller andre faktorer som tilfører aktiviteten noe ekstra sees på som store kostnader i én frivillighetsgruppe, mens dette kanskje er normalen i andre grupper. På den andre siden kan enkelte grupper ha et for stort fokus på betalte aktiviteter, og glemme at det finnes mulighet til å arrangere artige ting som ikke nødvendigvis koster så mye. Disse ulikhetene kan være et uttrykk for manglende informasjon om hvilke rammer og muligheter som ligger til grunn for aktivitetene, ikke nødvendigvis noe de frivillige gjør bevisst.

En annen ressurstilgang som kan slå forskjellig ut er tilgang på frivillige. Noen grupper har stor stabilitet i gruppen og har ikke problemer med rekruttering, mens andre opplever mer ustabilitet og mangel på frivillige.

Barna gleder seg og ønsker flere aktiviteter, men vi klarer ikke grunnet for få frivillige

(Frivillig).

En mulighet for å kunne gjennomføre aktiviteter på tross av mangel på egnet mannskap er å samarbeide med andre frivillige organisasjoner. Ofte er det flere organisasjoner som har sitt arbeid rettet inn mot

mottaket, og flere grupper av frivillige har god erfaring med å samarbeide på tvers. I tillegg finnes det gjerne andre mer eksterne aktører som er interessert i å gjøre en innsats for barna som bor på mottak. Turistforeningen er en av disse som har vist seg å være en spennende samarbeidspartner flere ganger. De har fasiliteter og erfaringer som er veldig nyttige dersom det skal arrangeres tur – og friluftslivsaktiviteter.

Mottaksansatte ser potensiale i samarbeid mellom grupper av ulike frivillige organisasjoner, men er samtidig litt skeptisk til å blande inn for mange aktører. Det er vanskelig for dem å få oversikten på hvem som er involvert, og er redd for at mer tilfeldige og useriøse aktører blir involvert. Redd Barnas egne retningslinjer og fokus på sikkerhet er imidlertid en faktor som trekkes frem som betryggende og positivt i denne diskusjonen. Både de frivillige og ansatte ser derfor potensiale i å spille på flere i arbeidet med aktivitet for barna, bare det foregår under oversiktlige og trygge rammer.

⁴ <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-interne-meldinger/im-2015-005/>

BETYDNINGEN AV AKTIVITET OG FRIVILLIG ARBEID

I frivillighetserklæringen fra 2015 fremhever regjeringen at frivilligheten har stor betydning både for de som deltar på aktivitet og for de som deltar som frivillig. Frivillighet har en egenverdi nettopp i kraft av at den er basert på menneskers empati, engasjement, initiativ og pågangsmot. I sitt frivillige engasjement ønsker Redd Barnas å innfri barns rettigheter. I direkte arbeid med barn kan de frivillige gjøre en forskjell for barn her og nå, i tillegg til å bidra langsiktig. Gjennom hele evalueringen har vi hatt et gjennomgående barneperspektiv gjennom å se på hvilke faktorer som virker inn på det frivillige arbeidet, hva det er viktig å være oppmerksom på og hva som skal til for ivareta barns behov på best mulig måte. I dette kapittelet vil vi se nærmere på hvilken betydning aktivitetene har for barna som deltar, deres familier, de frivillige som engasjerer seg og for Redd Barna som organisasjon.

BARNA OG FAMILIENE

For barna fremstår Redd Barna sitt frivillige engasjement og arbeid som svært viktig ut fra en rekke dimensjoner. Redd Barnas arbeid med barn i mottak kan knyttes til sosialpsykologiske elementer som er av stor betydning i alle menneskers liv som tilhørighet, inkludering, forankring, struktur, informasjon og sosiale nettverk. Etter flere opplevelser av brudd i disse faktorene som skaper stabilitet i en livsverden, blir en gjenoppbygging og vedlikehold av slike mekanismer svært viktig.

Redd Barnas frivillige arbeid og organisering av aktiviteter for barn på mottak kan analyseres ut fra et styrkeperspektiv. Organisasjonens filosofi bak arbeidet er å skape arenaer som avlaster en ellers usikker og gjerne passiviserende og utfordrende ventetid. Styrkeperspektivet handler om å identifisere og styrke en persons motstandskraft eller resiliens mot problemer og utfordringer hos dem selv eller i deres omgivelser. Det handler likevel ikke om å se bort fra problemer, traumer, eller utfordringer som er naturlig å oppleve ved flukt og i en tilværelse på mottak som er preget av uvisshet omkring fremtiden. Å skape arenaer som gir pusterom og avbrekk fra det problematiske handler om å se den enkelte som et aktivt og utviklende individ som på tross av motgang og hindringer lærer seg ferdigheter og finner frem til ulike mestringsstrategier (Saleebey, 2006).

Det er fint å ha noe annet å tenke på. Jeg har så mange bekymringer for fremtiden, av og til vet jeg ikke hva jeg skal gjøre

(Jente).

Normalisering av en midlertidig og usikker ventetid er også en betydningsfull målsetning for Redd Barnas frivillige arbeid med barn på mottak. Det å gi barna en pause fra bekymringer og passivitet er en viktig del av oppdraget.

Det er vanskelig på mottak. Vanskelig å bo der. Bare vente og vente. Det er bra å få komme seg ut

(Enslig mindreårig gutt).

Det at arrangementene er lagt til faste dager og rundt faste tider bidrar til struktur i hverdagen og et fast holdpunkt å se frem til. Gjennom møter og aktiviteter med mennesker som har norsk bakgrunn eller som har bodd lenge i landet får de et innblikk i hverdagslivet i Norge. De frivillige representerer på mange måter lokalsamfunnet og de virker som et bindeledd mellom beboerne på mottaket og omgivelsene rundt. Ved å bli introdusert til ulike aktiviteter i nærområdet blir barna på mottaket kjent med hvilke tilbud kommunen har. De får også en kanal for å kunne bli kjent med andre som bor i nærheten. På denne måten formidles informasjon som er avgjørende for å kunne ta seg frem i en ny samfunnskontekst.

Det er veldig fint å komme ut av mottaket og på tur, jeg blir bedre kjent med Norge

(Jente på mottak).

Aktivitetene og møter med andre norske har også betydning for språkutvikling. I hobbyrommet på en av aktivitetene vi deltok på var mye av underholdningen knyttet til å spørre hva de ulike tingene de laget het på norsk. De frivillige satt sammen og malte, tegnet eller laget smykker sammen med dem. Gjennom å peke på og spørre om ulike ting prøvde barna å få tak på hva de norske ordene var. Dette skapte mye latter

og en smittende nysgjerrighet. Barna fortalte også hva de ulike tingene het på deres språk, og det ble slik en fin inngang til å lære av hverandre. En svært språkinteressert gutt forteller at han benytter aktivitetene til Redd Barna for å kunne praktisere norsk:

På aktivitetene prøver jeg bare å snakke norsk. Jeg snakker mye med de frivillige, prøver å lære meg språket fort.

Å lære språket som snakkes i det landet man bor hjelper både for å kunne forstå, kommunisere og bygge sosiale nettverk. Terskelen inn i samfunnet blir lavere og det er lettere å bli inkludert i ulike sammenhenger. På denne måten er treffpunkt og møteplasser mellom asylsøkere og lokalsamfunn av stor betydning for den videre integreringen.

Aktivitetene er helt essensielle. Det gjør at barna får noe å glede seg til. De får være med på aktiviteter som de kan fortelle om på skolen. De kan relatere seg til det norske barn opplever

(Frivillig).

De får en «pause». De får oppleve aktiviteter sammen med andre. De blir kjent i nærmiljøet. De får møte voksne som bryr seg uten at det er jobben deres

(Frivillig).

De frivillige mener at aktivitetene og møtene også har en egenverdi, også for personer som får avslag. Møter mellom mennesker, følelsen av å bli sett og verdsatt for den man er har betydning for alle barn og styrker deres utgangspunkt for å takle vanskeligheter og utfordringer. Flere av barna som deltok på aktivitetene uttrykte det samme. Enkelte mente at det først og fremst var det å møtes som var viktig, hva de gjorde kom mer i annen rekke. Det å gjøre ting sammen skaper fellesskap og virker engasjerende. En av aktivitetene vi deltok på var i en action-hall der det var muligheter for å gjøre forskjellige lagsportsaktiviteter. Her kunne de enslige mindreårige og frivillige som var interessert i fotball spille mot hverandre, mens en annen gruppe av frivillige og ungdommer ved mottaket spilte sandvolleyball. Både de frivillige og ungdommene valgte aktivitet ut av egen interesse og de spilte og konkurrerte mot hverandre ut fra samme premisser. Ungdommene fra mottaket styrte musikken og det var munter tone på banen. Både ungdommer og de frivillige lo av hverandre dersom noen gjorde en tabbe, og hoverte mot de andre om de lyktes. Dette skapte god stemning og understreker egenverdien som frivilligheten har i seg selv ved at personer på grunnlag av eget ønske møtes for å være sammen. På denne måten er ikke Redd Barna sitt frivillige arbeid kun et supplement til aktiviteter som tilbys ellers, men de frivillige møtene har en egenverdi og en merverdi som fyller et behov som offentlige myndigheter og ansatte vanskelig kan ivareta.

De aller fleste barna som Redd Barna arrangerer aktiviteter for har kommet til Norge med familien. Det er derfor vanskelig å isolere betydningen av Redd Barnas arbeid med barn på mottak uten å også ta inn

betydningen denne innsatsen har for familien som helhet. I kapittel 4 om erfaring fra aktivitetene drøftet vi om det var en fordel å arrangere aktiviteter bare for barna eller om aktivitetene skulle være rettet mot hele familien. De frivillige presenterte argumenter som støttet opp om begge tilnærmingene, og at hvilken tilnærming som egnet seg best også hadde sammenheng med kontekstbetingede faktorer som hvilket mottak familiene bodde på og hvor de var i asylprosessen. Uavhengig om aktivitetene rettes direkte mot barna eller mot familien vil innsatsen ha betydning for familien som helhet. Dersom barna deltar alene vil dette gi familiene mulighet til å ha en pause fra hverandre. De kan rette oppmerksomheten mot noe de selv synes er verdt prioritere.

Det er så fint at Redd Barna kan passe på barna mine av og til. Vi er hele tiden sammen, og det er fint med en pause

(Mor på mottak).

Jeg synes det er bra at gutten min får snakke med noen andre enn bare meg. Han trenger det, det er ikke bra at det bare er vi hele tiden

(Mor på mottak).

Det at barna får treffe andre, snakke med dem og få nye input trekkes frem som særlig betydningsfylt både av barna selv og deres familiemedlemmer. På aktivitetene kom dette tydelig til uttrykk, både der barna deltok alene eller sammen med familiemedlemmer var de svært interessert i å snakke med de frivillig.

De oppsøkte dem og ønsket at de skulle se dem. Responsen og engasjementet fra de frivilliges side skapte iver og glede hos barna. På denne måten blir det tydelig at samværet i aktivitetene bidrar til å styrke barnas selvtillit, de føler seg sett og opplever støttende relasjoner.

Det er bra å være sammen med de frivillige på aktivitet. Da kan jeg snakke om andre ting enn jeg gjør til vanlig, jeg kan spørre om ting og diskutere med dem

(Gutt Mottak).

Også de voksne kan ha samme opplevelse, at de får nye impulser, kanskje oppdager de noe de ikke har lagt merke til før eller de forstår mer hva barnet deres formidler fra sitt hverdagsliv i Norge. Ved at barna eller hele familien er i aktivitet og opplever ting får foreldrene sjanse til å danne seg en forståelse av barnas livsverden og hva det nye samfunnet kan tilby dem. På denne måten kan alt det nye kanskje virke mindre skremmende og foreldrene blir mer trygge.

Arrangementene våre er særlig betydningsfulle for foreldrene. De slapper av og koser seg på aktivitet. De smiler, skravler og drikker kaffe. Trygge foreldre skaper trygge barn

(Frivillig).

Denne frivilliges oppfatning stemmer overens med det vi observerte på aktivitetene. Foreldre som var med på aktivitetene hygget seg og gledet seg over det barna fikk være med på. En mor fortalte:

Jeg synes det er hyggelig å være med jentene mine på aktivitet. Jeg får oppleve noe og jeg får se jentene mine på en annen måte enn ellers. Vi snakker også med andre og får nye ting å snakke sammen om etterpå

(Mor på mottak).

Deltakelsen blir på denne måten meningsfull for familiene, ikke bare for å bli kjent i en ny kontekst, men også for å styrke tilhørighet og tilknytning innad i familien. Ved å engasjere seg i det barnet forteller fra aktivitet eller selv være med sammen med barnet, styrkes fellesskapsfølelsen gjennom at de blir kjent med det nye sammen. Dette kan også styrke opplevelsen av sammenheng der de sammen kan diskutere og ha synspunkter på slik det var før, hvordan det er nå og hvilke forventninger de har til tiden fremover. Samtidig kan det bidra til å styrke deres sosiale kompetanse, som kan bidra til at de mestrer usikkerhet og ventetid på en bedre måte. Aktivitetene kan derfor også ha en forebyggende betydning for barn og familier i form av å begrense risikofaktorer og virke myndiggjørende i form av mestringsfølelse, normalisering og styrke ulike beskyttelsesfaktorer som kan settes på prøve i sårbare livssituasjoner.

BETYDNING FOR BARN/FAMILIE

- Et pusterom i en usikker ventetid
- Leke og ha det gøy
- Tilgang til norske møtearenaer
- Bli kjent med en ny kultur
- Skape felles opplevelser og minner
- Lære norsk
- Mestring
- Nye impulser
- Snakke med andre ungdommer/voksne
- Sosialisering og nye venner
- Utvikle interesser og ferdigheter
- Bli kjent med lokalsamfunnet
- Være sammen med personer som engasjerer seg frivillig
- Være en del av et fellesskap
- Bidrar til nye perspektiver og samtaletema

DE FRIVILLIGE

Det frivillige arbeidet gir en merverdi i form av det å engasjere seg for andre, det gir glede ved å være engasjert og det skaper tillit mellom mennesker. Det at folk engasjerer seg og tar ansvar i nærmiljøet, forebygger ensomhet og bygger fellesskap. Direkte arbeid med barn er noe som engasjerer mange. Redd Barna har mange frivillige som ønsker å jobbe med denne målgruppen og som dermed får brukt sitt engasjement og kan bidra med å utgjøre en reel forskjell for barn. Som vi har vært inne på har frivillighet også en stor *egenverdi* ved at det ikke er profesjonelle som møter barna, men frivillige fra lokalmiljøet. Dette fører til mer likeverdige menneskemøter som kan ha stor betydning for barn og unge i en sårbar livssituasjon.

Det er givende å være der, aktivisere barna, snakke med dem og støtte dem når de er lei seg

(Frivillig).

Å være en støtteperson for andre er å gi av seg selv, men på samme tid kan denne rollen gi noe tilbake og ha betydning for egen selvfølelse og videreutvikling. Ved å være noe for andre får man en rolle og en sosial funksjon i en større sammenheng. Man kan være en hjelper, men også få styrket troen på seg selv og gjennom det få en økt mestringsfølelse.

Jeg er frivillig like mye for min egen del som for «å hjelpe».

Møter mellom mennesker genererer også kunnskap. De frivillige får innblikk i forskjellige kulturer, ulike tradisjoner og lærer om verden gjennom å møte personer fra mange land. Frivillige får også et unikt innblikk i verdenssituasjonen og hvilke konsekvenser krig og sosial ulikhet kan skape. På denne måten kan de få et grunnlag for å forstå migrasjon og innvandring på en måte som ikke nødvendigvis alltid er like tilgjengelig uten kontakt med mennesker med en annen bakgrunn enn sin egen.

Samtidig kan de andre frivillige også ha betydning for de frivillige. I gruppa er de samlet om et felles prosjekt med et felles mål som kan engasjere. På denne måten skapes et samhold og et fellesskap mellom dem. Dette kan igjen bidra til at det knyttes vennskapsbånd og de frivillige utvider sitt sosiale nettverk.

Det er så bra! Får oppleve masse, kommer meg ut og treffer mange mennesker jeg ellers ikke ville ha blitt kjent med

(Frivillig).

Vi frivillige har det trivelig sammen. Det er et kjekt og positivt miljø

(Frivillig).

Gjennom opplæringen til Redd Barna lærer de frivillige å arbeide med barn og elementer det er viktig å være oppmerksom på, særlig i møte med barn i en sårbar livssituasjon. Dette er nyttig for arbeidet de skal utføre for Redd Barna, men er

også nyttig kunnskap som kan benyttes på andre arenaer. Studenter utgjør en stor andel av de frivillige i Redd Barna og mange av dem utdanner seg på fagfelt eller til yrker der denne kompetansen og erfaringer kan benyttes. Å ha vært engasjert i frivillig arbeid er også noe fremtidige arbeidsgivere kan være opptatt av. Samfunnsengasjement sees på som en positiv egenskap på samme tid som at et slikt engasjement faktisk bidrar til å skape møtepunkt å styrke nærmiljø og storsamfunn.

REDD BARNA

De frivillige aktivitetene har også en stor verdi for Redd Barna som organisasjon. De frivillige er ute i den virkeligheten barna lever i. På denne måten fungerer de frivillige også som sosiale agenter eller observatører for Redd Barnas arbeid. Organisasjonen oppfordrer de frivillige til å melde fra om ting de reagerer på og ønsker tett dialog med dem. Dette er av hensyn til de frivillige og ønsket om å tilby en god oppfølging av dem og deres arbeid. På samme tid kan Redd Barna innhente nyttig informasjon og innsidekunnskap om hvilke forhold barn som bor på asylmottak lever under. Denne informasjonen kan Redd Barna bruke i sitt arbeid for å påvirke myndighetene til å legge til rette for bedre levekår og barns rettigheter.

Ved å være regelmessig tilstede på de arenaene hvor barn er, får organisasjonen førstehåndsinformasjon og kunnskap om deres situasjon. Det er en verdi i seg selv at de frivillige kan være med og dokumentere hvordan barn i Norge faktisk har det og hvilke forhold de lever under.

Vi gjør det vi kan for å være en viktig stemme for barn inn i politiske prosesser. Det frivillige arbeidet og den direkte kontakten med barn på mottak samler svært viktig kunnskap. Denne kunnskapen kan vi bruke i politisk påvirkningsarbeid som gir gjennomslagskraft, både lokalt og nasjonalt

(Ansatt i Redd Barna).

Ansatte i Redd Barna mener at de i større grad blir hørt og tatt seriøst fordi de selv har førstehåndskunnskap. Organisasjonen har for eksempel flere ganger erfart at frivilliges tilstedeværelse på mottak har gjort at de svært tidlig har kunnet varsle myndighetene om uholdbare forhold. I tillegg bruker de sine erfaringer til å videreformidle sin læring til andre instanser og samarbeidserfaringer.

Vi bidrar med kompetanseøkning hos samarbeidspartnere ved at våre retningslinjer, metoder og barnefaglige perspektiv spres og gjøres kjent for flere (toveis erfaringsdeling)

(Ansatt i Redd Barna).

I tillegg til å dele kompetanse med andre kan Redd Barna rekruttere og styrke egen kompetanse gjennom de frivillige. Frivillige tilfører organisasjonen nye perspektiver og kan også bli fremtidige ansatte som kan videreføre Redd Barnas arbeid.

OPPSUMMERING OG ANBEFALINGER

Denne rapporten har fokusert på Redd Barnas frivillige arbeid med barn i mottak. Vi har sett på hvilke målsetninger som legger til grunn for arbeidet, innholdet og organiseringen av dette. Å skape arenaer for aktivitet og meningsfylt fritid for barn på mottak er et sammensatt arbeid. For å lykkes kreves et godt samarbeid mellom Redd Barna som organisasjon og de frivillige, mellom de frivillige og mellom de frivillige og mottakene.

Erfaringene fra aktivitetene viser at fleksibilitet og en positiv innstilling er bærende elementer for å lykkes. Det er samtidig viktig å være oppmerksom på hvilken kontekst det frivillige arbeidet utføres i og ha generell kunnskap om hvilke type utsatthet og sårbarhet barna kan oppleve å være i. Barn som søker asyl opplever forskjellig grad av usikkerhet i ventetiden. Dette har sammenheng med hvilken landbakgrunn de har og hvilke politiske føringer som gjør seg gjeldende. I den senere tid tilstramminger i regelverk satt enslige mindreårige asylsøkere fra Afghanistan i en særlig utsatt posisjon. Disse barna lever i stor usikkerhet, under press og har det psykisk svært vanskelig. Situasjonen har også utfordret de frivillige som er tilknyttet mottak for enslige mindreårige. Selvskadning og ungdommer som forteller at de ønsker å forsvinne fra mottak har aktualisert og tydeliggjort behovet for informasjon og tett oppfølging av de frivillige. Samtidig har situasjonen satt økt fokus på forebygging og sikkerhet.

Samarbeidet mellom Redd Barna og de frivillige ser ut til å være godt. Terskelen for å ta kontakt med organisasjonen er lav og de frivillige opplever god støtte. Stemningen i frivillige-gruppene er ofte sammensveiset og preget av vennskap. Dette bidrar til fleksibilitet og godt samarbeid innad i gruppen. Samtidig kan enkelte grupper oppleve at det er vanskelig å få nye inn og at de gjerne skulle hatt et bedre samhold i gruppa. Enkelte opplever også ildsjel-problematikken der mye arbeid blir hvilende på en eller få personer.

Å ha mulighet til aktivitet, meningsfylt innhold i hverdagen og tilgang på ulike møteplasser har stor betydning for barn på mottak og deres familier. Meningsfylt fritid og møter med lokalmiljø og personer som er frivillig engasjert ser ut til å styrke barna. Både barna selv og deres foreldre gir uttrykk for at aktivitetene tilfører dem noe positivt som bidrar til at ventetiden blir mer håndterbar. Aktivitetene skaper et fellesskap som bidrar til at de sammen kan bli kjent med det nye landet, få nye impulser og flere ting å snakke om. På denne måten styrkes en følelse av fellesskap både til den lokale konteksten, men også mellom barna som deltar på aktivitetene og innad i den enkelte familie. Det skapes felles minner og opplevelser, noe som er stor verdi både dersom de får opphold i Norge eller om de må finne alternative løsninger for sin fremtid.

Det frivillige arbeidet til Redd Barna viser seg altså å ha verdi både i et 'her og nå perspektiv' og i et 'fremtidsperspektiv'. Aktivitetene og møtene har ikke bare betydning for barna som deltar, men også for familiene, for de frivillige og for Redd Barna som organisasjon. I det videre arbeidet er det viktig å styrke de positive virkningene av arbeidet, og samtidig være oppmerksom på de utfordringer og dilemmaer som er knyttet til frivillighet.

Anbefalinger

Frivillighet – supplement, ikke en erstatter for fast tilbud om aktivitet

I tider med press på mottakssystem, og der økonomiske hensyn kan se ut til å vinne over barns rett til en aktiv fritid, er det viktig å holde fast ved at den frivillige innsatsen skal være et supplement og ikke en erstatter for myndigheter og driftsoperatørens ansvar. Redd Barna er en viktig bidragsyter for normalisering av ventetiden for barn på mottak. At det er mennesker som frivillig ønsker å bidra har en egen verdi i seg selv. Det er ingen stillingsinstruks som ligger til grunn for engasjementet, men en egen interesse som bidrar til at mennesker møtes på en mer likestilt måte. Redd Barna må likevel ikke la seg bruke som hvilepute for systemet, men i stedet minne myndighetene på verdien en meningsfylt fritid har for barn og familier på mottak. Samtidig er det viktig å understreke frivillighetens egenverdi og det at personer møtes ulønnet og av eget ønske skaper en merverdi for deltakerne som det offentlige og ansatte vanskelig kan ivareta.

Ildsjel-problematikken

Frivillig arbeid er ofte kjennetegnet av 'ildsjel-problematikken'. Enkelte frivillige får, eller tar, mye ansvar og kan stå i fare for å bli overbelastet. Dette er utfordrende for den som bærer det største ansvaret, men kan også være et problem for gruppeprosessene og samholdet blant de frivillige. For at samarbeidet skal fungere best mulig er det hensiktsmessig med en viss ansvarsfordeling, men dette kan gjerne byttes på innad i gruppen. På denne måten blir ansvaret for gjennomføring ikke pulverisert, men kan i stedet bidra til myndiggjøring og en styrking av engasjementet til den enkelte frivillige. Deling av ansvar, åpen dialog og informasjonsprosesser kan bidra til å styrke eierskapet til arbeidet og fellesskapsfølelsen i gruppen.

Sikkerhet/trygghet i rollen

De frivillige kan bli utfordret på flere måter i møte med barn på mottak. Barna lever i ulik grad av usikkerhet og opplever utfordringer i ventetiden forskjellig. Dette er knyttet til deres ressurser, hvilken sannsynlighet de har for å få innvilget opphold og hvilke muligheter de har for å eventuelt kunne bygge en alternativ fremtid. Ved skiftninger i politikken og innstramninger av lovverk blir dette særlig tydelig. For å forstå den konteksten og hverdagen barna på mottak lever i kan det være nyttig for de frivillige å ha en generell informasjon om politikkutvikling, type vedtak og hvilke konsekvenser dette kan ha for barna og familiene. På denne måten er de frivillige bedre rustet til å forstå ulike typer atferd og eventuelle konflikter som kan oppstå. Slik kunnskap kan virke forebyggende og styrke de frivilliges sikkerhet i rollen.

Organisering og ulikhet i tilbud

Redd Barna har en viss sum som de skal fordele mellom sine frivillige grupper for at de skal gjennomføre sine aktiviteter. Det er den enkelte gruppe som søker om midler ut fra hvilke planer de har lagt. Noen grupper legger opp til ressurskrevende aktiviteter, mens andre er mer moderate. Ressursfordelingen må tilpasses de ulike målgruppens behov, og vil dermed se forskjellig ut. Det er likevel viktig å hindre en for stor ulikhet i tilbudet. For å motarbeide sprikende ressursbruk kunne Redd Barna utarbeidet retningslinjer for en 'normalstandard' slik at gruppene av frivillige kunne danne seg et bilde av hvilken standard og ressursbruk Redd Barna mener er ønskelig. På denne måten kunne organisasjonen unngått overforbruk hos noen frivillige grupper, men også hindre en for sparsommelig tilnærming hos andre grupper av frivillige.

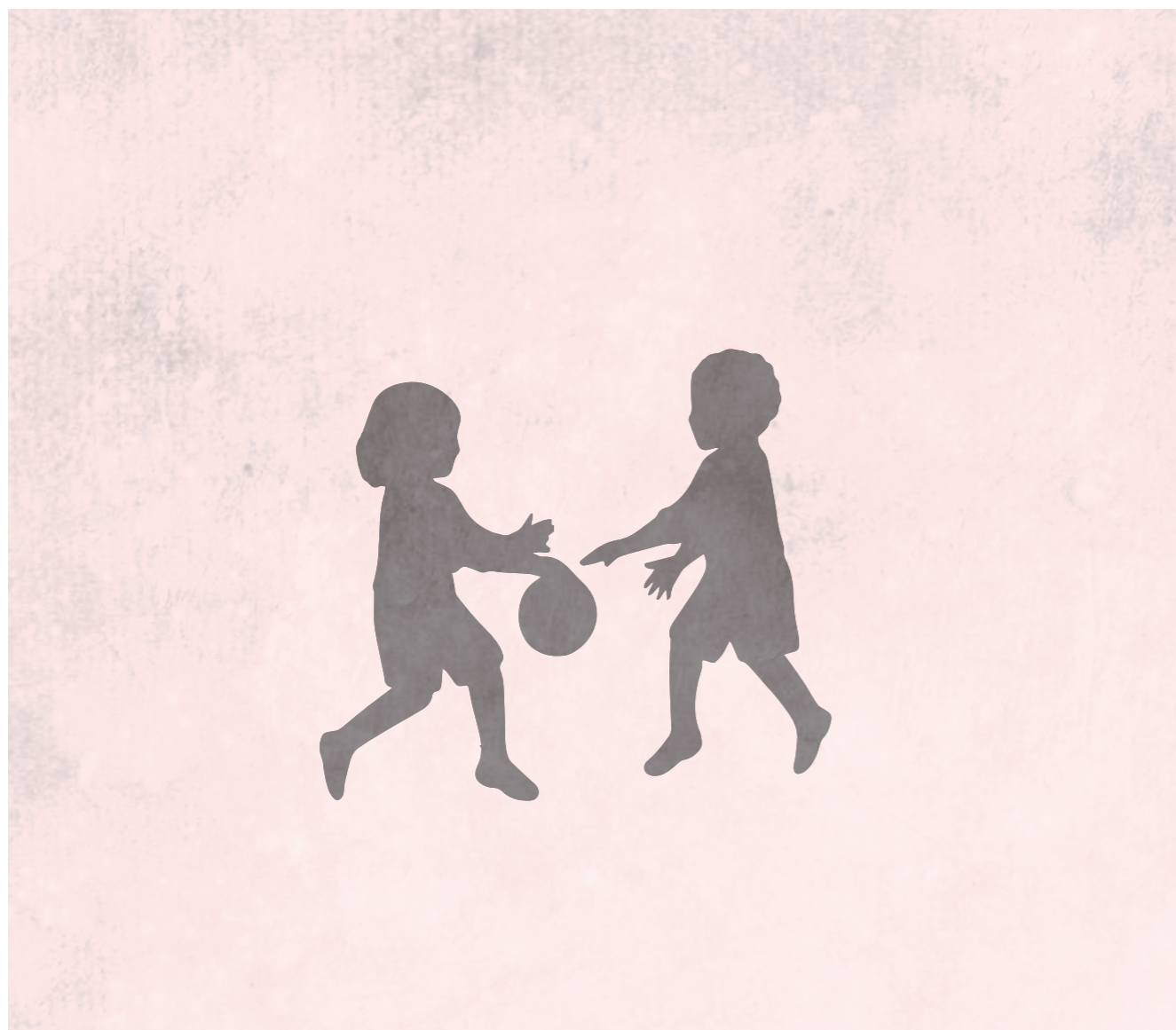
Ulik alder, ulike behov og differensiering av tilbud

Barn på mottak er en sammensatt gruppe som strekker seg fra 0 til 18 år. Om familiene regnes inn i målgruppen for aktivitet vil det si at de frivillige skal legge til rette for fritidstilbud som skal favne personer fra 0-75 år. Fordelen med et bredt og inkluderende tilbud er at dette styrker fellesskapet mellom barn og voksne på mottak og mellom de ulike voksne. De frivillige blir avlastet ved at det er flere voksenpersoner til stedet som selv har det primære ansvaret for barna. Samtidig er det ressurskrevende å gjennomføre aktiviteter for såpass mange på samme tid og alle frivillige grupper vil kanskje ikke være i stand til dette.

Dersom aktivitetene skal differensieres mer er det viktig at alle aldersgrupper får et tilbud som appellerer til dem. Det kan se ut til at det er enklest å arrangere aktiviteter for de minste barna som ofte ikke krever mer enn hobbyaktiviteter, maling og tegning. Det er ofte mer utfordrende og ressurskrevende, både med tanke på antall frivillige som må engasjeres og økonomisk, å finne aktiviteter som engasjerer de større barna og ungdommene. Likevel kan denne gruppa av barn være særlig viktig å aktivisere siden de gjerne tillegges stort ansvar i familiene, kanskje er kommet alene til landet og ofte faller mellom flere stoler i det som finnes av lokale tilbud.

Fleksibilitet

Fleksibilitet er et ord som har blitt gjentatt i alle intervjuene og samtalene vi har hatt med frivillige og mottaksansatte. Med en fleksibel innstilling er det imponerende hva som ser ut til å la seg ordne og hva de frivillige får til å gjennomføre. Grunnlaget for å skape fleksibilitet ligger imidlertid i klare retningslinjer, tett oppfølging og tiltak som bidrar til trygghet både for de frivillige og barna som deltar. Tilbakemeldingen fra de frivillige viser at de aller fleste er svært fornøyd med oppfølgingen og kontakten med Redd Barna. Dette er imidlertid en vedvarende og kontinuerlig oppgave som skal ivaretas av organisasjonen, og som bør ha stor oppmerksomhet i utformingen av et godt aktivitetstilbud for barn i en usikker ventetid.

REFERANSER

Andrews, T.; Anvik, C. & Solstad, M. (2014): Mens de venter. Hverdagsliv i asylmottak. NF-rapport nr. 1/2014. Bodø: Nordlands Forskning.

Berg, B. & Sveaass, N. et al. (2005). "Det hainnle om å leve...". Tiltak for å bedre psykisk helse for beboere i asylmottak. Trondheim: SINTEF IFIM.

Berg, B., & Tronstad, K. (Red.). (2015). Levekår for barn i asylsøkerfasen. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.

Brekke, J. P. (2004): While we are waiting. Uncertainty and empowerment among asylum seekers in Sweden. ISF Report 2004:10, Oslo: Institute for Social Research.

Garvik, M. og Valenta, M. (2018). Informasjon, mening og mestrings hos enslige mindreårige asylsøkere i Norge. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.

Haugen, G.M.D, Paulsen, V. og Berg, B. (2015). En god nabo. Evaluering av Redd Barna sitt arbeid med nylig bosatte familier. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.

Lidén, H., Eide, K., Hidle, K., Nilsen, A. C., & Wærdahl, R. (2013). Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

NOAS; Redd Barna; FO (2017). En gjennomgang av midlertidig opphold til enslige mindreårige asylsøkere.

Paulsen V., Berg, B og Garvik, M. (2018). *Vi klarer ikke å ha et sånt tilbud uten de frivillige! Evaluering av Redd Barnas frivillige arbeid med barn på krisesenter.* Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.

Paulsen, V., Thorshaug, K., Haugen, M.P. og Berg, B. (2012). *Flyktningguiden som døråpner.* Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.

Seland, I. og Lidén, H. (2011). *Fritidsaktiviteter for barn i asylmottak.* Oslo: Institutt for samfunnsforskning. Rapport 2011:2.

Saleebey, D. (2006). *The strengths perspective: Possibilities and problems. The strengths perspective in social work practice.* New York: Longman Publishers.

Sønsterudbråten, S.; Tyldum, G. & Raundalen, M. (2018). *Et trygt sted å vente.* Oslo: FAFO Rapport 2018:05.

UNHCR (2017). *This is our view: the voices of unaccompanied Afghan children in Norway.*

Valenta, M. (2007) The daily life and social integration of immigrants in the city and the small town – evidence from Norway. *International Journal on Multicultural Societies*, 9 (2): 284-306.

Nettsider:

[https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2012-012/Krav til arbeid med oppvekstmiljø, beboermedvirkning og aktivitetstilbud for enslige mindreårige i mottak](https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2012-012/Krav%20til%20arbeid%20med%20oppvekstmilj%C3%B8,%20beboermedvirkning%20og%20aktivitetstilbud%20for%20enslige%20mindre%C3%A5rige%20i%20mottak)

[https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2011-011/ Krav til arbeid med barn og unge i statlige mottak](https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2011-011/Krav%20til%20arbeid%20med%20barn%20og%20unge%20i%20statlige%20mottak)

[https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2008-027/Krav til fritidsaktiviteter under opphold på statlig mottak](https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2008-027/Krav%20til%20fritidsaktiviteter%20under%20opphold%20p%C3%A5%20statlig%20mottak)

